

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

LIJ i Lesbianisme: una aproximació des de l'àlbum Titiritesa.

Autora: Andrea Castillo Garcia

Tutora TFG: Consol Aguilar Rodenas

Didàctica de la Llengua i la Literatura

Departament d'Educació

Curs acadèmic 2020/2021

Agraïments

A les persones més properes com la meua parella per acompanyar-me i animar-me sempre en tot el que faig, les meues companyes de la universitat, per recolzar-me i demostrar que sempre ens tenim al costat, un descobriment d'aquests quatre anys i, per descomptat, a la meua família per estimar-me i preocupar-se per mi en tot moment.

Seguidament, a les persones que han fet possible l'elaboració d'aquest treball. Als meus companys de TFG per fer-me veure que no estic sola en aquest procés i veure un grup de treball, amb la possibilitat d'aprendre d'ells i de la seua actitud treballadora i activa, ja que a més han treballat amb altres àlbums dels quals he pogut aprendre molt més. I, sobretot, a Consol, la tutora, per fer més del que li correspon, per estar amb nosaltres, escoltar-nos i fer-nos de guia durant tot el procés d'elaboració i la quantitat de material de qualitat proporcionat.

I finalment, al meu amic que ha estat part essencial per a l'elecció del tema del TFG i sempre m'ha demostrat tot el seu interès i orgull, però mai més del que sent jo per ell.

Dedicatòria

Per a aquelles persones que es pensen que l'educació és un punt més en la nostra vida, però no s'havien adonat que és el punt final, ens fa ser les persones que som.

Per a tots els que creieu en el valor de la lectura i vos deixeu emportar per les onades de cada lletra, lliscant a cada coma i respirant en cada punt.

Per a tots els escriptors i escriptores de contes, novel·les, àlbums il·lustrats, peces autobiogràfiques, fets fantàstics... per deixar que la nostra ànima ens traslladem a llocs impensables i puguem gaudir-los.

Per a vosaltres, per estar, perquè si ho esteu mirant és perquè això us importa, perquè voleu que els i les xiquets/es del nostre futur puguen viure de debò en un món canviant, divers, inclusiu i amb un aprenentatge des del cor.

Per a les persones que formen part de la comunitat educativa, docents, mares, pares, tutors, tutores legals i alumnes. Per aprendre que no tot és blanc i negre; la tolerància prima damunt qualsevol valor i hem de ser adaptatius.

Pel col·lectiu LGTBIQ+, per donar visibilitat a un punt clau d'aquest treball, sense ells no hauríem avançat tot el que ho hem fet per arribar fins als nostres dies, incloent-hi tots els mals que, malauradament, han hagut de rebre durant molts anys a causa de l'existència de l'homofòbia, perquè de vegades no és fàcil conviure en etapes de transició. Més encara d'aquelles persones que tenen el valor per contar les seues pròpies històries i compartir-les.

I sobretot va dedicat a les persones que més ens importen com a docents, a les persones que viuen encara aprenent el món que els rodeja i perquè cal que aprenguen a aprendre, a viure, a somniar, a créixer, a comptar amb els valors i els coneixements necessaris per a ser el futur de tots i de totes, els xiquets i les xiquetes.

ÍNDEX

1. Conceptes clau.....	5
2. Justificació personal de l'elecció del meu tema de TFG. Relat de vida.....	5
3. Objectius d'aquest TFG.....	7
4. Com es vertebra aquest TFG?.....	8
5. Necessitat de formació en il·lustració en la preparació inicial de Mestres.....	8
6. Necessitat de formació literària per escollir LIJ de qualitat estètica i literària.....	10
7. Què és un àlbum?.....	11
8. Per què he escollit aquest àlbum.....	12
9. Anàlisi de l'àlbum "TITIRITESA".....	13
9.1. Autoria.....	13
9.2. Síntesi.....	14
9.3. Anàlisi descriptiva de l'àlbum.....	14
10. De la teoria a la pràctica: una experiència professionalitzadora.....	17
10.1. Abans d'anar: Què cal fer?.....	17
10.2. A l'escola: Contacontes i Debat reflexiu.....	19
10.3. Conclusions.....	21
11. Transformació des del TFG com a mestra.....	22
12. Bibliografia i recursos en web.....	23
13. Annex.....	26
13.1. Annex: Normativa detallada.....	26
13.2. Annex: Anàlisi detallat del llibre-àlbum il·lustrat.....	33
13.3. Annex: Respostes d'alguns/es alumnes.....	78

1. Conceptes claus.

Àlbum il·lustrat, lectura crítica i dialògica, drets humans, Literatura Infantil i Juvenil (LIJ) i educació literària, homosexualitat, col·lectiu LGTBIQ+, identitat sexual, diversitat, inclusió.

2. Justificació personal de l'elecció del meu tema de TFG. Relat de vida.

La literatura és fonamental, ens enriqueix de coneixements, ens aporta visions de la vida, mostra realitats mitjançant paraules que ens endinsen i transmeten vivències basades en el constructivisme del seu aprenentatge, ja que no és un període de temps curt el que prenem atenció a un llibre; crea una situació de comprensió que implica íntegrament i ens fan sentir part, fins i tot, s'arriben a crear relacions entre els personatges i els lectors/es.

Em considere una persona amb un gran hàbit lector. M'agrada la sensació de tindre un llibre al meu abast i saber que una història m'està esperant en algun lloc i moment determinat. Són moltes ocasions en què triem llibres i no sabem per què ens crida l'atenció: la portada, el títol, la sinopsi, la forma de redacció de l'autor/a... Hi ha moltes raons per les quals fem eleccions, però és fonamental fer-les amb criteri, objectiu o subjectiu, igual que aquest TFG.

La LIJ em sembla interessant i fascinant. Els i les lectors/es han de desenvolupar un criteri lligat a l'educació literària des del principi per a gaudir-la, apreciar-la i descobrir els mons que els ofereixen. Es tracta d'entendre la seua importància i és el nostre deure transmetre la relació per a valorar-los i sentir-los des de xicotets/es, adquirint així una imatge i història personal amb ells. Raó per la qual, no els podem fer llegir llibres qualssevol, sinó aquells que, en primer lloc tinguen qualitat literària i estètica i, a més, consegüentment, puguen adquirir un pensament crític, valorar el sentit del text, debatre generant interaccions de diàleg i creant estima.

La meua història lectora va començar a infantil amb llibres xicotets d'unes col·leccions en format de maletí que comencen amb la lectura progressiva, des de lletres per sorolls, síl·labes per onomatopeies, seguint amb paraules curtes fins llargues, continuant amb frases i oracions, per arribar a fer la lectura d'algun xicotet text. Es tracten d'uns llibres per a l'adquisició de l'aprenentatge de la lectura d'una manera entretinguda i dinàmica, van ser recomanats pel professorat d'infantil i van ser l'inici de la meua formació lectora.

Vaig continuar desenvolupant la meua competència lectora en primària amb lectures d'aula, però sobretot amb col·leccions de llibres d'aventures que em feien riure. Es tracten de llibres sense qualitat literària, però que van significar molt de manera personal i afectiva. La que més m'agradava era "Geronimo Stilton", sobretot els del "Regne de la fantasia", una part de la col·lecció amb llibres gruixuts on s'arriba a un món idíl·lic, junt amb altres com diaris d'esbarjo. Són llibres sense criteris com a bones seleccions, però produeixen l'inici de l'hàbit lector. Tot va començar en segon de primària quan em regalaren el 23 d'abril "Los sueños de Aurelia", una

xiqueta que no se'n recorda dels somnis i em va permetre empatitzar. Però, quan vaig passar l'ESO em vaig estancar, només llegia per obligació. Moreno (2003) destaca:

El problema serio de verdad está en la transición de la pubertad a la adolescencia y juventud. El derrumbe es casi total. Es inaudito el número de alumnos y alumnas que hasta la fecha leían y, de pronto, dejan de leer. (p.9)

Aquests anys no van ser actius, fins que un professor de valencià que ens va introduir les Tertúlies Literàries (TL) en les quals compartíem experiències per construir de manera intersubjectiva el sentit del text del llibre, érem creadors/es de moments i converses, fins i tot, originàvem debats. De fet, em va presentar al meu escriptor per excel·lència, Albert Espinosa amb *El món groc. Si creus en els somnis, es faran realitat*. Cada capítol conta un descobriment en l'hospital. Sempre destaque la frase quan anaven a operar-li: perdria una cama, però guanyaria un monyó. M'he llegit tots els seus llibres i des d'aleshores sóc addicta a la narrativa catalana. A més, fèrem TLD (Tertúlies Literàries i Dialògiques) sobre adaptacions d'obres clàssiques de la literatura universal, per exemple, *la Ilíada* d'Homer o *Tirant lo Blanc* de Joanot Martorell. Inclús fragments de clàssics en versió original, destacaria *El llibre de les dones* de Jaume Roig, per ser exemple del sexisme.

He realitzat lectures recomanades com *La dona que fugia de la boira* d'Albert Llimós. Un llibre que et passeja per l'antiga Barcelona, per les condicions de vida d'una dona en la guerra, els sacsejos, la violència, la transformació, la societat... Actualment he diversificat les meues lectures, he inclòs poesia a més de narrativa i, a més, obres de LIJ com *Matilda* de Roald Dahl o *Invisible* d'Eloy Moreno. També les temàtiques lligades al gènere que van comportar l'elecció del TFG com el feminisme en *El senyal* de Marta Meneu Borja o *Som les netes de les bruixes que no vau poder cremar* de @tresvoltesrevel i també sobre el tema tractat la diversitat sexual en *Aristoteles y Dante descubren los secretos del universo* de Benjamin Alire Sáenz. Però, sobretot, m'he apropiat als àlbums il·lustrats que ens va recomanar la tutora per a introduir en l'aula d'educació primària. Llibres on el text i la imatge interactuen en la construcció del sentit i permeten tractar temes transversals. He volgut treballar l'homosexualitat, donat que forma part dels Drets Humans.

Aquest TFG ha estat marcat per una persona que sempre ha estat al meu costat. Ens coneixem des de que tenim dos anys, i per a mi, un amic incondicional, de fet la meua elecció ha sigut gràcies a la seua parella. Ells es conegueren el primer any de la universitat, encara que el meu amic era un xic que sempre havia sentit atracció per les xiques, fins a eixe any que va conèixer persones i situacions noves, això el va fer ampliar el seu món des de la bisexualitat. I va trigar any i mig en contar-nos la història als seus amics de sempre. De fet, el moment en què ens ho va contar, va fer-ho parlant d'ella, sense dir el nom, com la va conèixer i tot el que havien passat. Fins que al final del relat va dir "en realitat, ella és ell".

La vida des d'aleshores no ha estat fàcil, la seua parella se n'ha anat fora a treballar a un altre país llunyà i es veuen poc. Mai ha sigut un impediment, però sí un avantatge, no era fàcil

explicar-ho a la seua mare. Va rebre comentaris com ara, “els teus amics et faran de costat”, “no trobaràs treball” o el pitjor “mai seràs pare”. És injust perquè mai hauria de sentir-se malament per sentir, per estimar, per ser feliç. Volem estimar i ser estimats; volem ser lliures, no valents; volem ser nosaltres i no que altres ho siguen per nosaltres; volem viure. Per això aquest TFG vull que tinga una part important de mi, el sentiment. Les /els mestres hem de saber que eduquem generacions futures, els valors del dia de demà i hem d’ensenyar aspectes matemàtics, lingüístics, científics, culturals... però, també el respecte, la tolerància i el fet de erradicar amb el desconeixement cap a la diversitat sexual.

3. Objectius d’aquest TFG.

Els objectius que persegueix el meu TFG són:

- 1- Aprofundir en l’àlbum des de l’anàlisi en profunditat de text i il·lustració, perquè interactuen per a la construcció del sentit.
- 2- Desenvolupar la nostra formació lligada a la selecció de llibres de LIJ des de criteris literaris i estètics.
- 3- Enfortir l’educació literària des d’un ús literari de LIJ i no des de l’utilitarisme curricular.
- 4- Des de la tria d’un àlbum de qualitat literària i estètica, a més, ser capaç de relacionar amb un tema social de tractament necessari i urgent com és la identitat sexual, l’homosexualitat, el col·lectiu LGTBIQ+, el lesbianisme i la igualtat d’oportunitats.
- 5- Treballar el TFG des d’un coneixement no fragmentat relacionant teoria, pràctica i professionalitzadora d’una manera integrada.
- 6- Implementar des de la LIJ la reflexió i defensa dels drets humans des del contingut legislatiu.

A més a més, per aconseguir implementar aquests objectius adequadament, ho he de fer basant-me amb el contingut legislatiu sobre l’homosexualitat per portar-ho a la pràctica:

- Declaració Universal dels Drets humans de 1948 Art. 1, Art. 2 p. 1, Art. 3.
- Constitució Espanyola de 1978 Art. 14, Art. 18 p.1, Art 20 p.1a, Art. 27 p.2
- Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per la igualtat efectiva de dones i homes. Art. 6, Art. 7 p.2, Art. 25 p. 2
- Llei 9/2003, de 2 d’abril, de la Generalitat, per a la Igualtat entre Dones i Homes Art. 5 p.1, Art. 8
- Llei 8/2017, de 7 d’abril, de la Generalitat, integral del reconeixement del dret a la identitat i l’expressió de gènere a la Comunitat Valenciana.

Art. 1, Art. 5 p1 f, Art. 21 p1-3 i 5, Art. 23 p1-5

- Llei 23/2018, de 29 de novembre, de la Generalitat, d'igualtat de les persones LGTBI. [2018/11252] Art. 1 p1 i 2, Art. 2, Art. 6. 1a: 1r i b: 2n, Art. 23, Art. 24 p. 1 i 2
- Convenció sobre els Drets del xiquet i la xiqueta. Art. 13 p.1, Art. 29 p.1 d
- DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.
- LOMCE. Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa del 8/2013, del 9 de desembre Art. Únic i Art. 2 p.4
- DECRET 88/2017, de 7 de juliol, del Consell, pel qual es modifica el Decret 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual s'estableix el currículum i es desenvolupa l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana. [2017/6394] Art. 3. Punt 2. b i c
- Instrucció del 15 de desembre de 2016, del director general de Política Educativa, per la qual s'estableix el protocol d'acompanyament per a garantir el dret a la identitat de gènere, l'expressió de gènere i la intersexualitat. P. 6 i 9

Aquest articulat legislatiu es troba desenvolupat en els annexos per qüestions d'espai, per a poder obtenir una millor comprensió dels apartats als quals es refereix en cada cas de manera desglossada i especificada.

4. Com es vertebrava aquest TFG?

Aquest TFG es vertebrava en tres parts: la teòrica, la pràctica i la professionalitzadora. D'aquesta manera podem desenvolupar un aprenentatge complet, des d'una part teòrica (conceptual), una part pràctica (anàlisi d'un àlbum il·lustrat) i, posteriorment, una part professionalitzant duent a l'aula tot el treballat anteriorment.

5. Necessitat de formació en il·lustració en la preparació inicial de Mestres.

La formació en il·lustració d'un/a mestre o mestra és bàsica per treballar la lectura a l'escola. Un/a mestre/a ha de ser capaç de seleccionar llibres de qualitat literària i estètica inqüestionable, donat que la qualitat dels llibres que fa arribar al seu alumnat desenvolupa la seua competència literària, la seua educació literària. Si aquest no té una formació en il·lustració, no pot triar adequadament i repercuteix negativament en els seus alumnes. Aquesta formació ens ajuda a fer un canvi de mirada davant dels llibres i observar més enllà que els contes clàssics que sempre s'han oferit per trobar unes referències de qualitat.

Dissortadament els/les mestres no tenen, en general, una formació en il·lustració. I aquest és un punt molt important perquè en l'àlbum el text i la imatge interactuen en la construcció del sentit del qual es llig. Com destaca Teresa Durán (2009:220): “la il·lustració és un llenguatge.”.

Com defensa Duran (2009), quan fa referència a les il·lustracions, cal saber reconèixer que és i que no és una il·lustració:

Cal remarcar que si bé tota il·lustració és una imatge, no tota imatge és una il·lustració. Ens cal, doncs, analitzar i demostrar què és el que distingeix, comunicativament, la il·lustració de la imatge i també debatre quin és el paper de la il·lustració, què se li exigeix específicament, i en què es diferencia substancialment de la resta de les arts plàstiques (p.119)

Com s'explica des del Taller de Animación a la Lectura del FCE (1995:40): “El ilustrador es un creador, no un simple recreador. Su creación está sujeta a los parámetros que le impone el texto. Pero son tantas las soluciones que puede encontrar que no afecta a su papel como creador.”.

Qui il·lustra treballa des de diverses vies, permetent-li parlar amb traços i apel·lar als nostres sentits. I com explica Duran, T. (2005:247): “No hay nada como la empatía para comunicarse y, para conseguirla, el ilustrador puede emplear dos caminos: apelar al corazón o apelar a la inteligencia.”.

Teresa Durán assenyala (1985) un aspecte important en la lectura d'imatges:

Llegir una imatge, vol dir ser capaç d'apropiar-se-la, de sentir-la pròpia, en un fenomen comunicatiu carregat d'un plaer i d'una emoció afectiva peculiars i que és, sens dubte, un dels processos més específicament humans i intel·ligents. (p.18)

Aquesta lectura no és fàcil fer-la directament uns/es xiquets/es, ja que és necessari l'ajuda d'una persona adulta perquè compregui el seu significat, per això és important destacar que aquests àlbums no van adreçats només als infants, sinó que ho fan tant en els més menuts com en persones adultes, com evidencien Cerillo & Sánchez (2006):

La LIJ es, ante todo y sobre todo, literatura, sin –en principio– adjetivos de ningún tipo; si se le añade “infantil” o “juvenil” es por la necesidad de delimitar una época concreta de la vida del hombre que, en literatura, está marcada por las capacidades de los destinatarios lectores, y, en menor medida, por gustos e intereses lectores muy concretos, así como por sus posibilidades de recepción literaria. Pero LIJ no es, ni puede ser, solamente la que es escrita deliberadamente para niños; es también aquella que, sin tener a los niños como destinatarios únicos o principales, ellos la han hecho suya con el paso del tiempo. (p.17)

6 . Necessitat de formació literària per escollir LIJ de qualitat estètica i literària.

Al llarg de la Titulació de Mestre/a en l'especialitat d'Educació Primària donem tres assignatures de Didàctica de la Llengua i la Literatura relacionades amb la competència lingüística, en segon (habilitats lingüístiques en castellà), en tercer (plurilingüisme en anglés) i en quart (Didàctica de la LIJ en català).

Aguilar (2020), recollint les investigacions més rellevants sobre la lectura de l'estudiantat de formació inicial destaca que la seua desafecció per la lectura genera problemes greus en la preparació dels estudiants de la titulació, per exemple:

a partir de los datos recogidos [...] con estudiantado de Magisterio que, con raras excepciones, no tenía formación previa en LIJ, aporta datos relevantes como el rechazo de la fantasía frente al realismo que, además, afectan a la ilustración, que pueden llegar a rechazar si, según su opinión, la estética no es la adecuada para los niños y las niñas. También el rechazo a determinado léxico, porque opinan que un niño-a no lo puede comprender. Estos prejuicios llevan a cuestionar también los valores implícitos y explícitos, del texto literario. (p.36)

La formació en il·lustració i LIJ és imprescindible, i és el que ens interessa fomentar, ja que hem de crear un hàbit lector en els/les nostres alumnes, però a més la LIJ ens ofereix la possibilitat de créixer com a persones i tindre la capacitat de desenvolupar el nostre pensament crític; com destaquen Pedro Cerrillo i César Sánchez (2006):

los adultos han contado a los niños relatos que expresan los conflictos del alma infantil, sin eludir la maldad, el castigo, la fealdad o el miedo, porque también forman parte de su mundo; son relatos que han estado vivos, muchos aún lo están, en la memoria de los pueblos, transmitidos de generación en generación, y recogidos por escrito, en diversas versiones (p.9)

Per això, el paper de les famílies en la formació lectora i la formació literària és molt important i proporciona beneficis si hi ha una actitud positiva, activa i d'entrega. Però, no podem oblidar el que tenim els i les mestres que a més de requerir aquesta capacitat de formació en LIJ, també ens hem de disposar d'una formació adient per a saber quins són els llibres de qualitat estètica i literària, inclús ser capaços de formar una biblioteca en llibres ben seleccionats. Per això cal tenir uns criteris de selecció que ens ajuden a triar llibres de qualitat literària i estètica.

Es tracta d'anar més enllà i fer una transformació en el plantejament educatiu en la formació dels i de les mestres, Basanta citat per Aguilar (2018) remarca: "existe verdadera enseñanza de la literatura si supone una apelación constante a nuestra capacidad de sabernos humanos. No necesitamos una escuela renovada. Necesitamos una escuela transformada. (...) Al frente de semejante ejercicio de transformación tienen que estar los docentes".

7. Què és un àlbum?

Els àlbums són llibres on interactuen el text i les imatges en la construcció del sentit del text, sent cadascuna una part fonamental per a comprendre el sentit final.

De vegades es produeix una confusió entre dos llibres molt diferents: el llibre il·lustrat i l'àlbum. En el llibre il·lustrat es manté tot el significat sense la il·lustració. La imatge complementa al text, però no hi ha interacció. Doonan, J. (2001) recupera a Cesar Segovia remarcant:

Quando hablamos de libros para niños, de libros de imágenes, o más específicamente, de libros-álbum, pensamos en una creación cuyas características están regidas tanto por los parámetros de la sencillez como por los de una particular complejidad. Textos e imágenes entrelazados de tal forma que unos no tendrían el mismo significado sin las otras, donde la escasez de palabras está complementada por las sugerencias de las ilustraciones, donde la brevedad, la precisión y la simplicidad —en el buen sentido de la palabra— son factores fundamentales. Una obra cuyos receptores no se preocupan por técnicas, métodos o estructuras, sino por una afectividad, un gusto que responde a normas y niveles de exigencia tan variados como variada es la producción (p. 12)

En l'àlbum com hem remarcat ambdues parts corresponen a un tot, originant un significat. Rosero, J. (2001: 12) destaca: “La imagen juega el papel de ser también la narración, así el texto escrito complementa lo que la imagen no presenta o viceversa, y la relación se convierte en un contrapunteo de lenguajes.”

Fins i tot en alguns àlbums la il·lustració és l'únic element que apareix i és l'encarregada de relatar tota la història, pel poder comunicatiu de les mateixes il·lustracions, com menciona Armengol (2005, p. 240): “la comunicación [...] entre emisor y receptor a través de la ilustración es una comunicación narrativa, argumental, secuenciable y además, dotada de una singular elocuencia. [...] ilustrar es narrar, y que, por tanto, a su manera, un ilustrador es un narrador.”.

Armengol (2005:253) defensa que els àlbums, permeten, mitjançant la nostra lectura visual, aprendre conceptes directament, donat que: “La gran virtud de la lectura visual que nos ofrecen los libros ilustrados es la de que nos permiten adquirir unas competencias, experiencias y emociones que resultan básicas para nuestro desarrollo cultural y social.”.

L'àlbum endinsa l'alumnat en la lectura provocant una motivació i un plaer per aquesta, convertint als lectors i les lectores en uns participants implicats i actius del procés.

8. Per què he escollit aquest àlbum.

Els llibres tenen com a valor indispensable desenvolupar la competència literària, per això hem de saber apreciar i gaudir de la bona literatura. Quan obrim un llibre, deixem pas a un ventall de situacions diverses, permetent que els i les xiquets/es puguin conèixer altres realitats o cultures, enfortisquen l'empatia, es formen personalment i desenvolupen una bona educació literària.

El llibre triat ha sigut *Titiritesa* de Xerardo Quintiá que escriu el text i de Maurizio A. C. Quarello que és l'il·lustrador. He triat aquest àlbum perquè la seua qualitat literària i estètica és indiscutible, motiu pel qual s'han realitzat moltes traduccions en diverses llengües: espanyol, francès, anglés, portugués i euskera. A més, ens brinda la possibilitat de tractar l'homosexualitat, concretament la femenina. L'àlbum relata la història de dues princeses, fent un canvi dels estereotips que hi ha en els contes clàssics. La història comença quan una d'elles ha de fugir del seu context per saber qui és i conèixer el que realment vol.

Treballar un àlbum il·lustrat vinculat en el lesbianisme afavoreix tractar l'amor des de la diversitat sexual, des d'altres identitats sexuals lligades a orientacions sexuals distintes del binarisme heteronormatiu. Originant una mirada més oberta, tolerant i basada en el respecte en els i les alumnes que conformaran el futur, apropant-los, de manera clara i amb una tonalitat sensible necessària, a aquestes identitats, donant lloc a canvis dins i fora del centre educatiu perquè puguin obrir un camí a la quantitat de les identitats sexuals que existeixen en el col·lectiu LGTBIQ+ i creant la probabilitat de trobar la pròpia de cadascú/una. Com remarca Romero citat per Aguilar (2016: 80) "la necessitat de trencar el debat sobre les relacions entre els gèneres, excessivament heterocèntric, que fa que els estereotips tradicionals de gènere persistisquen".

Cal destacar en *Titiritesa* la defensa del matrimoni lèsbic. Així doncs podem implementar el contingut igualitari de la Llei 23/2018, de 29 de novembre, de la Generalitat, d'igualtat de les persones LGTBI. [2018/11252] o la Llei 8/2017, de 7 d'abril, de la Generalitat, integral del reconeixement del dret a la identitat i l'expressió de gènere a la Comunitat Valenciana.

9. Anàlisi de l'àlbum "TITIRITESA"

Per raons d'espai l'anàlisi de l'àlbum completa i detallada es troba en els annexos.

9.1. Autoria

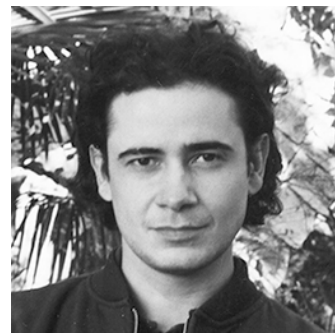
Titiritesa, un àlbum escrit per l'autor Xerardo Quintiá i il·lustrat per Maurizio A. C. Quarello.

Xerardo Quintiá, va nèixer a Friol, Lugo, Galícia en l'any 1970. Els seus pares van emigrar a Londres i ell va ser criat pels seus avis i en Friol en escoles rurals. En l'any 1984 es va traslladar a Lugo per a cursar el Batxillerat i en eixe moment, durant els primers anys de l'adolescència va començar a escriure i va publicar els seus primers treballs en la secció cultural de la "Táboa Redonda" de *El progreso* dos anys després col·labora amb revistes com "Dorna", "Xistral" i "Entremuros". Compta amb nombroses obres de prestigi, de les quals ha sigut el guanyador de premis

com el Fermín Bouza Brey el 2005, per Poesia a la carretera; finalista del Queen Lupa el 2006, per Ke-Tumba Ke-Tamba; el Fiz Vergara Vilariño el 2011, el premi Eusebio Lorenzo Baleirón el 2015 i el premi Manuel Lueiro Rey el 2018 per Fornelos & Fornelos, primera, segona i tercera fundació respectivament; el II Premi Fine Casalderrey de literatura infantil per a la igualtat el maig de 2019 per El país del gran forat i el premi de poesia de l'Ajuntament de Vilalba el 2020, per obra inacabada de Dosinda Christensen. Podem observar com ha treballat en narrativa, poesia i LIJ, en aquesta última trobem "Titiritesa".

Maurizio A. C. Quarello va nèixer en Torí, Itàlia en l'any 1974. Allí va estudiar disseny gràfic, arquitectura i il·lustració. L'any 2004 va començar amb la carrera professional com a il·lustrador i va obtenir els primers premis a escala nacional. L'any següent va publicar el seu primer llibre il·lustrat, "Babau", que va guanyar el premi Primo Voto com el millor llibre il·lustrat de l'any. Des d'aleshores ha publicat al voltant de 40 llibres, en 21 països. Els seus llibres han rebut premis de diverses parts del món des de Itàlia, França, Espanya, Bèlgica, Suècia, fins a Alemanya. De fet, en 2012 va obtenir el Premi Andersen Award com a millor il·lustrador italià. Les seues il·lustracions van ser triades per a la Biennal d'Il·lustració de Bratislava BIB de Bratislava en els anys 2007, 2013 i 2015. Actualment, viu en Treia prop de Macerata (Itàlia) i des de 2007 imparteix cursos i tallers d'il·lustració per a nens i adults i, en 2011, comença a treballar com a professor d'il·lustració en l'Acadèmia de Belles arts de Macerata.

L'editorial és "OQO" és l'editora de l'Obra, és considerada una de les millors d'Espanya de LIJ. Aquest àlbum va obtenir un diploma per la gran qualitat en els Premis Visual de Disseny de Llibres en 2007.

9.2. Síntesi

Aquest àlbum relata la història d'amor de dues princeses, començant per la vida d'una d'elles, Titiritesa, que fugí del seu regne d'Antesdeayer a la recerca de la seua felicitat i d'ella mateixa. Deixant a la seua família i totes les tradicions dona pas a un nou moment en la vida. Comença el viatge sola, fugint, però de seguida troba a què serà el seu confident Bufaldino, qui li acompanyarà demostrant el sentit de l'amistat, junts passen per boscos, barrancs i regnes; de la mateixa manera que s'acosten els dies i les nits, fins i tot, observem les estacions; i coneixent personatges insospitables com un monstre o un inventor de paraules; jugant amb les emocions, les experiències i els sentiments dels i les lectors/es fins a arribar al cor de l'altra protagonista, Wendolina, una princesa amb una particular olor a dolç que manipula els nostres sentits i mostra un amor sense prejudicis, asentar en un to clar, modest, natural i fresc.

9.3. Anàlisi descriptiva de l'àlbum

ANÀLISI DESCRIPTIVA

Característiques generals:

- **Format:** 25 cm ample x 23 cm alt = 575 cm quadrats, és a dir, és rectangular.
- **Enquadernació:** Tapa dura, material de cartoné
- **Nombre de pàgines:** 48 pàgines
- **Tècnica:** Dibuix a llapis i ús de pinzells digitalitzats amb intervencions de tinta d'aquarel·la i gamma cromàtica que dona jocs amb l'ús de profunditats i tons.
- **Formats de les pàgines i de les il·lustracions:** El format és apaïsat, horitzontal. No hi ha marges, per tant, les il·lustracions ocupen per complet les pàgines, de fet, són de doble pàgina.
- **Relació il·lustració-text:** El text i les imatges reben la mateixa importància, creant una combinació entre el llenguatge literari i el gràfic, que resulta aquest gènere. En aquest àlbum cap de les dues parts destaca sense l'altra, ja que se sostenen entre elles per a crear la trajectòria.
- **Gènere literari:** Es tracta d'un àlbum narratiu com assenyala Escuela (2017): ofereix una narració canalitzada col·laborativament pel text i per la imatge. Text i imatge estan concebuts per un autor-il·lustrador o per un duo d'autor i il·lustrador que treballa a favor de la millor articulació possible entre text i imatge (Escuela, 2017)
- **Estructura narrativa:** Ordre cronològic lineal, seguint un ritme seqüencial, és a dir, es produeix de manera contínua i no es produeixen salts temporals.
- **Temps:** Està narrat en passat. L'autor empra, majoritàriament, el imperfecte, indicant simultaneïtat.
- **Veu narrativa:** Narrador-a omniscient. Sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest narrador sol utilitzar la tercera persona i se'l denomina "extradiegètic" perquè no pertany al món d'allò que es narra (diegesi).
- **Espai:** L'àlbum ens trasllada per diverses localitzacions, començant per interiors com el palau del regne d'Antesdeayer, fins exteriors com boscos, jardins o el cel en els somnis i tornant al regne de Pasadomañana, produint consciència dels canvis que han ocorregut al llarg del temps.

- **Temes principals:** l'homosexualitat, l'amor lèsbic, el dret a la diversitat sexual, el matrimoni entre dones, estructura d'un conte tradicional per tractar tot això.

Conclusions de l'anàlisi de l'àlbum:

- Anàlisi del text:

Pel que fa a la veu, des del punt de vista gramatical, és una història contada en tercera persona, per tant, no involucra al narrador. Està relatada en temps passat. En aquest cas, és extradiegètica, és a dir, es troba fora de la història. Es tracta d'un narrador omniscient que sap tot el que els succeeix als personatges i fa saber tots els detalls, és a dir, ens mostra tant les accions, com els pensaments, sentiments, o inclús records. Per tant, relata la història des d'una perspectiva externa que acompanya a Titiritesa, però presentant el que va passant en la vida de la protagonista, fet que permet empatitzar al lector/a i conèixer millor els motius de les accions posteriors.

A més, el text emprava recursos tipogràfics per a facilitar la lectura. En primer lloc, trobem notablement l'ús de les **negretes** per a les intervencions o pensaments que es realitzen al llarg de tot el llibre, encara que també apareixen altres recursos com *les cursives i la disminució de la mida*, que apareix en la pàgina de les paraules inventades, per a restar importància; aquests recursos ajuden a realitzar el canvi de to i d'intensitat de la veu.

També destaquem recursos literaris, com comparacions, rimes assonants, alguna anàfora o paral·lelisme per a captar l'atenció dels i les lectors/es, fent que siga més viu, ric i captivador. A més, es denota la importància que té la col·locació en llocs estratègics per a tindre en compte quin és el pes davant la il·lustració i com segons aquesta relació varia per l'alineació dels paràgrafs a la dreta, esquerra o centrat; d'aquesta manera permet que el/la lector/a es pugui fixar en allò que els i les interessen desviant el nostre focus d'atenció on els autors ens volen conduir.

- Anàlisi de la imatge:

Cal fer esment específic al fons del llibre, marcat per un color blanc, no obstant això, hi ha pàgines on apareix la nit i aquest fons es converteix en un blau fosc que ens proporciona l'ambient i la situació. Les il·lustracions de Maurizio A. C. Quarello permeten desxifrar bé allò que representen, ja que ofereix veure diferents realitats, sentiments, expressions, mirades entre els personatges i fins i tot empatitzar en els diversos punts de vista, mitjançant la tècnica que aquest àlbum ha emprat de dibuix a llapis, pinzells digitals i combinant amb intervencions de tinta d'aquarel·la.

El llibre compta amb pàgines dobles, convé subratllar que produeix una visualització més clara dels detalls. De manera paral·lela, per ressaltar la claredat utilitza recursos com la profunditat (com quan Titiritesa fugí del seu regne) i la vista des de diferents perspectives relatades en el text, cosa que ens aporta diferent informació (com en el cas del primer somni).

Així com empra línies de moviment amb les mirades dels personatges per dirigir la nostra pròpia. De fet, quant al moviment també tracta de representar-lo en escenes amb personatges que transmeten vitalitat, com Bufaldino amb les orelles al capdavant, o en el cas de l'inventor de paraules o el carruatge, i tots ens conviden a continuar els seus passos cap a la següent pàgina. Un recurs emprat per a mantenir l'atenció i persistir en la lectura.

Sense llegir el text, som capaços de saber que les il·lustracions estan concatenades narrativament, ja que es continua la seqüència de la història cronològicament. Tot seguit, podem apreciar com aporta informació sobre les perspectives històriques i com tracten la temàtica del llibre segons l'acceptació i el respecte projectats cap al futur o el rebuig que hi havia anys enrere; aquests fets històrics també s'observen en la vestimenta, els pentinats, i fins i tot, en les actituds.

Seguidament, podem destacar a les protagonistes, ja que apareixen caracteritzades d'una manera fàcil de reconèixer, llevat del moment de la boda que canvien de vestimenta. Durant tot el llibre porten la mateixa roba, tant és així que, fins i tot en eixa situació mantenen la forma dels vestits es pot observar tant pel coll i els botons en Titiritesa com en els muscles al descobert en Wendolina. Pel que fa a la resta, podem veure al llarg llibre estereotips marcats per la manera de vestir.

S'observa com transmet informació que el text no especifica i permet adquirir coneixements que complementen i ens faciliten l'opció d'aprendre amb la lectura visual. N'és un bon exemple com la mímica i expressió és clara i inequívoca; expressen l'emoció en cada moment depenent de com es troben, mostrant clarament els seus sentiments perquè siga més fàcil realitzar la interpretació.

- Relació text-imatge:

La relació text-imatge de l'àlbum és la relació d'ampliació i complementària text-imatge, ja que durant tot el llibre existeix una relació entre el text i la imatge, que es complementen i ajuden a entendre de manera conjunta per arribar a l'objectiu final de la comprensió global (Escuela, 2017).

Altrament, existeix una concordança entre el registre tonal del text i el de la il·lustració, ja que ambdues són tendres i cridaneres. Això ens permet observar la coherència estilística i expressiva, ja que apareixen diàlegs, paraules en negreta fent un ús molt espacial de la tipografia, i a més, reflecteix molta importància a l'àmbit poètic, per la seua rellevància a l'estètica.

El següent punt a considerar és la una clara direccionalitat que guia als nostres ulls durant la lectura. La manera comuna de llegir és de dalt a baix i d'esquerra a dreta, ara bé, hi ha moments que realitzarem diverses transgressions com quan trobem al pare amb la ullera de llarga vista.

- Referències intertextuals.

En aquest llibre hi ha molta informació pel que fa a les referències intertextuals, tant pels dos codis. Aquest fet proporciona molts coneixements en acabar el llibre i transmet molta informació al

voltant del tema que ajuda a comprendre més intensament el contingut. Tanmateix, proporciona altres informacions que no tenen a veure en la temàtica, però amplia els nostres coneixements.

Entre alguns dels exemples, pel que fa al text, podem ressaltar autors o referents importants i coneguts amb els noms dels personatges que apareixen, atribuint algunes característiques semblants entre ells per a poder-ho relacionar. Es pot exemplificar amb Juan Delacueva, un inventor de paraules; el qual vaig descobrir que és un poeta i dramaturg espanyol del segle d'Or.

Pel que fa als personatges, com quan ens recorda a la figura dels contes meravellosos de l'ogre amb Zamposiete Deunbocado, a qui li atribueix una qualitat pròpia d'aquests, es menja als xiquets; o personatges de la cultura popular actual com Shrek quan aquest ogre es relaciona amb Bufaldino i permet associar-ho amb la relació que té Shrek amb Asno.

Altres són culturals com la manera de vestir en el cas del fez de Godofredo, un tocat masculí estès des del segle XIX per diversos països, especialment Turquia i el Nord d'Àfrica; instruments com la flauta de bec, la qual li agradaria aprendre a tocar Zamposiete i que es tracta d'un instrument que potser siga dels més antics i és molt important culturalment; o l'art, com la similitud de Wendolina amb l'obra de Corneille Lyon per la vestimenta, una obra d'una jove de la classe alta francesa.

Altres ens ajuden a situar en el temps cronològic com la ullera de llarga vista de Godofredo, un instrument que sorgeix al segle XVI i el XVII per mariners i naturalistes o l'atuell d'adornament o cerimònia que apareix en el desmai de Mandolina pel casament de les princeses, que ens trasllada al Neoclassicisme, aquest apareix als finals del XVIII.

Per altra banda, referent a les il·lustracions ens donen molts punts que permeten aprofundir més sobre el col·lectiu. Com podem destacar en la pàgina en la qual es coneixen Bufaldino i Titiritesa, on apareix un escut amb la bandera del Col·lectiu LGTBIQ+ que ens permet relacionar-ho amb la identitat sexual de les princeses protagonistes.

Aquest llibre compta amb una gran varietat de recursos intertextuals i, per aquest motiu, puc dir que he descobert que es tracta d'un llibre viu i amb una gran qualitat.

10. De la teoria a la pràctica: una experiència professionalitzadora

10.1 Abans d'anar: Què cal fer?

Aquesta part la considerava la més emotiva del meu treball, l'apropament als i les xiquets/es per a relatar la història. Malgrat que, era la que més il·lusió em feia, m'he adonat del progrés que he hagut de fer per arribar fins ací, i tot l'aprenentatge que he adquirit al llarg del treball. He fet una recerca per valorar els aspectes necessaris de formació en els i les mestres per aprofundir en la competència literària; a més he descobert els àlbums i la importància d'una qualitat estètica i literària en els llibres.

Abans d'aquesta part he desenvolupat dues: la teòrica (conceptual) i l'aplicació pràctica en l'anàlisi d'un àlbum. El tercer pas incideix en la part professionalitzant, implementar tot el que he investigat en un aula concreta de sisè curs de primària. Tres fases que impliquen un aprenentatge no fragmentat del coneixement. En aquesta tercera part, les passes són les següents:

1) Tria d'un àlbum de qualitat.

En primer lloc, calia triar l'àlbum, que en aquest cas ha sigut Titiritesa, on la qualitat està assegurada. Ho he pogut apreciar després de l'anàlisi completa de l'àlbum (tenint en compte l'anàlisi del text, de les il·lustracions, de la relació text-imatge i les referències intertextuals). Alhora em possibilitava tractar la diversitat sexual, en concret la l'homosexualitat lèsbica. Consol Aguilar (2002, p.10) assenyala: "La LIJ ayuda a acceder a las formas de representación de la realidad".

Cal remarcar que la finalitat és literària, desenvolupar l'educació literària de l'alumnat i, consegüentment la seua competència literària, sense fer un ús instrumental de la literatura. Tanmateix la seua qualitat literària i estètica, a més, ajuda a desenvolupar una ciutadania crítica, el respecte pels Drets Humans.

2) Triar l'acció educativa més escaient en funció del context.

He triat, com a eina d'apropament a l'àlbum en la meua classe, un contacontes.

He escollit implementar l'acció lectora al centre on estic cursant el Practicum II, d'acord amb els plans de contingència escaients i sense trencar amb el meu grup bombolla, per fer aquesta experiència més segura; he decidit fer-ho el divendres a les dues últimes hores, ja que ells/es estan més actius, participatius i puc treure més profit.

3) Abans de la lectura he passat una fitxa on expliquen les seues concepcions fins eixe moment sobre les princeses, amb aquestes qüestions:

- Quins comportaments o rols té una princesa?
- Quines tasques realitza una princesa?
- Com vestís una princesa?
- Quina és la trama de la història d'una princesa?
- Com acaben els contes de princeses?
- En qui es casen les princeses?

4) Desenvolupament del Contacontes.

A. Organitzar l'espai per a la lectura tenint en compte els recursos necessaris.

La classe s'asseurà en cercle amb estores al terra, al voltant del projector, per generar un espai agradable i promoure, posteriorment les interaccions en el diàleg. A més d'aquesta manera tothom

pot veure les pàgines de l'àlbum projectat a la pissarra, donat que no podem passar-ho de mà en mà, per la situació sanitària, tot i que ho portaré, físicament.

B. Debat sobre l'àlbum.

Després de la lectura, es fa un debat, respectant el torn de parla, perquè entre tota la classe, de manera col·lectiva, aporten les diverses interpretacions de manera intersubjectiva.

Un posterior debat perquè compartisquen la interacció text-imatge i les opinions argumentades sobre l'àlbum. En aquest seré la moderadora dels torns de paraula. El torn de parla i les veus de l'alumnat són molt importants, Consol Aguilar (2002) cita a Bronwyn Davies, que assenyala:

Mediante el aprendizaje de las prácticas discursivas de la sociedad los individuos adquieren la capacidad de tomar posición dentro de esas prácticas por sí mismos y de múltiples maneras pudiendo también desarrollar sus subjetividades en consonancia con y en oposición a los modos como los demás eligen tomar sus propias decisiones. (p.12)

10.2. A l'escola: Contacontes i Debat reflexiu.

Aquesta part l'he dut a terme en el curs de 6é de primària de l'escola CEIP Mestre Vicent Artero, amb alumnes d'11 a 13 anys. He de recalcar que estava emocionada de mostrar el llibre que havia descobert i treballat, ha guanyat un important simbolisme personal, a més del professional. Consol Aguilar (2002) recull aquesta cita d'Antonio Muñoz Molina:

Uno de los lugares donde más intensamente sucede la literatura es el aula en donde un profesor sin más ayuda que su entusiasmo y su coraje le transmite a uno solo de sus alumnos el amor por los libros, el gusto por la razón en vez de por la brutalidad, la conciencia de que el mundo es más grande y más valioso (p. 14).

1) El primer pas va ser organitzar l'espai mentre els i les alumnes estaven al pati, deixant un buit a l'aula, per a tenir-ho preparat quan tornaren. Per a fer-ho vaig apartar totes les cadires i taules a un costat de la classe, incloent-hi la taula del mestre per facilitar la visió de la pissarra on estaria projectat l'àlbum. A més, vaig col·locar les estores seguint la forma del semicercle i vaig deixar el meu àlbum al centre en l'interior d'una bossa amagat per crear expectació en la seua presentació.

2) Una vegada van pujar, vaig demanar que agafaren un bolígraf i que se senten en les estores. Seguidament, vaig preguntar si sabien que era un àlbum i van respondre que es tracta d'un lloc on posar fotos de records, i vaig comentar que hi havia un altre tipus, els llibres àlbums. Per a aquesta pregunta no havia resposta i vaig realitzar una explicació per a ficar-los en context i a més vaig aprofitar per a dir la importància d'aquest treball, creant un ambient participatiu i d'escolta.

Posteriorment, vaig dir que individualment ompliren la fitxa, aclarint que cap resposta era errònia.

3) En acabar, van compartir algunes respostes amb la resta dels i les companys/es.

Les fitxes es troben a l'annex núm. 3.

Les seues respostes van coincidir descrivint a les princeses com fràgils i bones: "Les princeses són molt educades i boniques i sempre són generoses amb tothom". Un xiquet es van adonar que és una idea antiga: "Molt fines, molt contentes i molt clàssiques". Inclús una xiqueta va fer la distinció entre les princeses de conte i les princeses reals, parlant de l'economia i la visió que emeten els llibres, i amb les dues té una impressió de disconformitat: "Depén. Si és d'un conte normalment són molt delicades, cuidadores i en bona educació. Si són princeses de veritat són com una persona normal, però molt riques i també són bastant pijes i maleducades/malcriades". Tots van coincidir dient que el vestuari és un vestit, alguns aportant tiars o talons de cristall, però em va cridar l'atenció d'una xiqueta que va dir que portaven colors femenins i ho va ficar entre cometes: "Les de contes: amb vestits rosa o colors "femenins" ". A més, van ficar que les princeses no feien res o van escriure comentaris masculistes: "Treballs domèstics: cuinar, netejar...". Quant a la trama coincidien a dir que era rescatada per un príncep, però un va fer un altre comentari: "Ser enganyada i la salva un home". Finalment, va haver-hi unanimitat en la pregunta sobre en qui eren casades: "amb els prínceps".

4) Per continuar, vaig presentar el llibre que tenia dins de la bossa.

5) Seguidament, vaig fer de contacontes mentre l'àlbum s'estava projectant i d'aquesta manera observaven les il·lustracions, mentre seguien la història. Prestaven atenció i reflectien emocions com ara interès i sorpresa; cal destacar el moment del bes, en el qual va haver-hi rialles. Aquest fet pot ser degut a la carència de referents propers, fins i tot, un xiquet es va cobrir els ulls.

6) Finalment, vam passar al debat. En primer lloc, van voler destacar que en aquesta història la princesa no era rescatada per cap príncep sinó per una altra princesa i afegien que ara canviarien totes les respostes a les preguntes inicials. També van dir que es tractava d'un llibre diferent de la resta, motiu pel qual van procedir a analitzar cada pàgina.

Al començament, van destacar que en la portada i la contraportada es troben els personatges principals i que les princeses se miraven. També van adonar-se que en les guardes hi ha dos cors per què encara no es coneixen i al final només un. Un xiquet va reflexionar sobre la cinta on està escrit el títol de l'interior del llibre: "si la cinta ix del bagul pot ser un camí per a arribar al seu destí".

Observaren els personatges i van remarcar que els pares de Titiritesa eren molt diferents de la seua filla, perquè ella és més atrevida i pensa diferent, fins i tot, una xiqueta va dir: "ells són vells i entenen les coses d'una altra manera". Els vaig preguntar per què sabien que eren vells i van respondre "per la vestimenta, són com d'una altra època i els seus pensaments també ho són". A més, van observar una família molt separada i amb una relació freda, fins i tot que Titiritesa es troba més al costat del pare perquè l'entén i recolze.

Quan Titiritesa s'escapa van observar les referències dels topònims: "M'he adonat que en Anteayer els pares són més antics i més estrictes; i que en Pasadomañana el pare accepta que les dues es casen". Inclús van comentar que ella va cap al futur. De fet, va haver-hi un moment en el qual van comentar una cosa que no havia pensat: "Quant al senyal hi ha una part que amb dos cors que pot ser un home i una dona com del passat, d'Anteayer, indicant amb qui ha de casar-se; a l'altra part, la bandera de l'orgull, la LGTB, fent el que ella vol. Per això assenyala cap allà".

Van escoltar cada comentari atentament i adonant-se de les situacions que apareixen, van obrir debats sobre l'homofòbia, heteronormativitat, el racisme i idees lligades al gènere, com que colors són de xics o de xiques i per què. Inclús es van adonar que el llibre tenia un fil conductor: el color blau, ja siga per Bufaldino, el somni, la banda del pare de Wendolina o el jersei de Zamposiete Deunbocado: "És tot de color blau perquè volen destacar que està relacionat amb els xics".

Com a moderadora jo només exposava alguna qüestió oberta, però realment eren ells/es els i les que van adonar-se de la diversitat. De fet, una xiqueta va ressaltar que encara que siguem diferents també hem de tindre igualtat en drets i deures: "tots som iguals i hem de tindre l'oportunitat de mostrar-nos com som". Tot va estar basat en una comunicació horitzontal on no hi ha diferència entre els i les alumnes i nosaltres. Són capaços de realitzar comentaris interessants, argumentats, mitjançant les seues reflexions, idees i sentiments individuals compartits.

Seguidament, van dir que no havien vist a dues persones del mateix sexe agafades de la mà pel carrer, inclús que potser pensaven que eren amigues i prou; però també van dir que no hauria de ser estrany. Tot i això, una xiqueta va comentar que en la seua casa no ho accepten, encara que es considera bisexual; mentre que una altra va destacar que hauria de ser lliure d' enamorar-se: "a mi no em ficarien cap problema, perquè els meus pares sempre m'han dit que existeix eixa opció i que ho respecten, cadascú/una de ser lliure d'estimar a qui vulga". Això, em va sorprendre perquè malgrat que hi han moltes persones que avancem i tractem de canviar aquestes idees, també hi ha gent que encara continua posicionada en altres llocs. D'aquesta manera han pogut observar la varietat d'opinions que hi ha en una classe i saber que existeix una diversitat, que és enriquidora.

10.3. Conclusions

Aquesta experiència m'ha fet sentir part del rigor que té la professió i ha estat un moment preat tant per a mi com per als i les alumnes, que els ha permet apropar-los més a la LIJ desde l'interés, a través d'una pràctica d'innovació educativa. Com assenyala Consol (2015, p. 91): "es necesario un profesorado que tenga formación en género e igualdad, y son imprescindibles estudio e investigación para generar materiales y recursos adecuados".

He pogut apreciar la mancança a les aules sobre llibres de LIJ que aproximen l'alumnat a aquesta realitat, una lectura inclusiva. Com comenta Aguilar (2017a, p. 1): "La diversitat sexual ens afecta a tota la ciutadania independentment de la nostra condició sexual."

El debat mostra que les interaccions de diàleg produeixen coneixement i intercanvi. He quedat satisfeta perquè m'ha fet entendre com triar una lectura de qualitat permet que els alumnes puguin endinsar-se al plaer de la lectura, fins arribar a ells/es mateixos/es. Afirmo Consol (2017b, p. 16): “Y del texto y el contexto de las obras hemos pasado a cuestionar nuestro propio contexto”.

Font pròpia de l'experiència a l'aula

11. Transformació des de el TFG com a mestra

La realització d'aquest TFG ha suposat un canvi personal i professional a l'hora de fer un bon treball, una transformació des de la creació compartida del coneixement, treballant amb articles de rigor científic, amb recursos diversos en paper i digitals per aprofundir en la teoria, en els conceptes; en seminaris pràctics per apropar-nos a l'anàlisi de l'àlbum i en la implementació pràctica de tot el que he après en una acció educativa a l'escola.

Tot i això, he hagut d'aprendre dels errors que he comés, ja que al mateix temps m'han fet ser coneixedora de l'ús dels termes i nocions adequats. Cal esforç, però cal, a més, rigor investigador.

Aquest treball ha suposat un canvi en la meua mirada sobre la LIJ. Inicialment el vaig escollir pel meu hàbit lector, però no ha sigut fins ara que m'he adonat de la mancança que hi ha a les aules i he parat compte a l'escassa formació dels i les mestres en l'educació literària lligada a la LIJ.

Fet que comporta no efectuar una bona selecció d'obres per no tenir criteris adequats per a seleccionar. Escau assenyalar la capacitat que té la LIJ per afavorir un pensament crític i ser conscient de la repercussió que pot tindre en la formació de la competència literària de l'alumnat.

Aquest treball m'ha permés apropar-me a l'aprenentatge dialògic. Ho he pogut valorar tant en la pràctica professionalitzadora amb els i les alumnes, com al mateix temps durant el treball compartit als seminaris des d'aquest aprenentatge, lligat a la transformació amb la tutora i els i les companys/es que han format part indispensable del procés. Aquesta oportunitat, m'ha fet conèixer altres àlbums i comprendre profundament el que signifiquen en la LIJ i la quantitat de temes transversals que ofereixen.

Finalment, m'ha permés obtenir els coneixements necessaris per a dur a terme una bona intervenció a l'aula i fer un bon ús de la LIJ.

12. Bibliografia i recursos en web

Aguilar, C. (2002) "Nuevo enfoque en la didáctica de la LIJ." *CLIJ*, 151, 7-14. URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/55422>

Aguilar,C.(2015)."Igualdad, género y diversidad sexual en la Formación Inicial de Maestro/a en la universidad Jaume I".*Temas de Educación* ,21 (1), 77-96. URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/159004>

Aguilar, C. (2016). "Formació inicial en mestres contra la LGTBIfobia desde la LIJ". *Investigació i Gènere a la Universitat Jaume I 2016* (pp. 77-85). Castelló: UJI.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/163519>

Aguilar, C. (2017a). "Una inclusió curricular contra la LGTBIFOBIA". *Levante*. 22 de Maig. URL: <http://www.uji.es/com/revista/base/2017/05/22/noticiesuji/0/>

Aguilar,C. (2017b)."LIJ y diversidad sexual LGTBI en la formación de maestros". *CLIJ*, 276,6-18. URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/167203>

Aguilar, C. (2018). "Por una literatura infantil y juvenil de calidad literaria y estética en las aulas". *Diario Feminista*, 16 de julio.

URL:<http://eldiariofeminista.info/2018/07/16/por-una-literatura-infantil-y-juvenil-de-calidad-literaria-y-estetica-en-las-aulas/>

Aguilar, C. (2020). La necesidad de la educación literaria en LIJ en la formación inicial de maestras y maestros. *Lenguaje y textos*, (51), 29-40.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/189037>

Álvarez, S. (2018-2019) "Princesas y lesbianismo en la LIJ en el álbum de TITIRITESA.". TFG presentado en la UJI el curso 2018-2019. URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/184041>

Cerrillo, P. & Sánchez Ortiz, C. (2006). Literatura con mayúsculas. *Ocnos. Revista De Estudios Sobre Lectura*, (2), 7-21.

Doonan, J. (2001). El libro-álbum moderno: suficientemente bueno para niños. *Enlaces con la crítica*, 2, 1-8.

Durán, T. (1985). Veure i mirar. Anàlisi de la il·lustració. *A Faristol*, 0, 17-29.

Durán T. (2005). Ilustración, comunicación, aprendizaje. *Revista de educación*, 239-253.

URL: [Rev.Educaci3n.Extra-05.1 \(mec.es\)](http://Rev.Educaci3n.Extra-05.1 (mec.es))

Duran, T. (2009) "Eines per a l'anàlisi de la il·lustració". *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, Núm. 46, p. 219-36. URL: <https://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/view/275917>

Escuela, Laura. (2017). "Libro álbum. Herramientas para el análisis". BOLETÍN N° 59 de AEDA: Narración oral y libro álbum. 28 de diciembre. <https://narracionoral.es/index.php/es/documentos/articulos-y-entrevistas/articulosseleccionados/1377-albumes-ilustrados-herramientas-para-el-analisis>

Espejos. (2017). Enciclopedia de Ejemplos (2019). "Narrador en Primera, Segunda y Tercera persona". URL: <https://www.ejemplos.co/15-ejemplos-de-narrador-en-primera-segunda-y-tercera-persona/>

García, C. (2018). "Lesbianisme a través de l'àlbum Titiritesa de Xerardo Quintiá.". TFG presentado en la UJI el curso 2017-2018. URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/175868>

Grup d'investigació Equip Gretel - UAB. (2015). Triar llibres per a infants i joves. Pas 4. La relació text-imatge. URL: <http://miniops.ioc.cat/10/4/index.html>

Guerra Guajardo, P. V. (2008). Teatro de Títeres. Rito y Metáfora.

URL: repositorio.uchile.cl/bitstream/handle/2250/106082/guerra_p.pdf?sequence=3

Moreno, V. (2003). ¿ Qué hacemos con la lectura?. *CLIJ*, 166, 7-13.

Quintiá, Xerardo. (2007). Titiritesa. Pontevedra: OQO Editora.

URL: <https://es.slideshare.net/noratiadini377/titiritesa>

Taller de Animación a la lectura del FCE. (1995). "Cómo acercarse a un libro de imágenes." *Espacios para la lectura*, 1, 36-40.

Legislació

Constitució Espanyola de 1978.

URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1978/BOE-A-1978-31229-consolidado.pdf>

Convenció sobre els Drets del xiquet i la xiqueta.

URL: <https://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>

Declaració Universal dels Drets humans de 1948.

URL: [Documento1 \(deceroasiempre.gov.co\)](Documento1 (deceroasiempre.gov.co))

DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.

URL: http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

DECRET 88/2017, de 7 de juliol, del Consell, pel qual es modifica el Decret 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual s'estableix el currículum i es desenvolupa l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana. [2017/6394].

URL: https://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

Instrucció del 15 de desembre de 2016, del director general de Política Educativa, per la qual s'estableix el protocol d'acompanyament per a garantir el dret a la identitat de gènere, l'expressió de gènere i la intersexualitat.

URL: https://www.dogv.gva.es/datos/2016/12/27/pdf/2016_10425.pdf

URL: http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=009775/2016&L=1

Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per la igualtat efectiva de dones i homes.

URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-6115>

Llei 8/2017, de 7 d'abril, de la Generalitat, integral del reconeixement del dret a la identitat i l'expressió de gènere a la Comunitat Valenciana.

URL: https://www.dogv.gva.es/datos/2017/04/11/pdf/2017_3089.pdf

Llei 9/2003, de 2 d'abril, de la Generalitat, per a la Igualtat entre Dones i Homes.

URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2003-9334>

Llei 23/2018, de 29 de novembre, de la Generalitat, d'igualtat de les persones LGTBI. [2018/11252].

URL: http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=010902/2018

LOMCE. Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa del 8/2013, del 9 de desembre

URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2013/BOE-A-2013-12886-consolidado.pdf>

13. Annex

13.1. Annex: Normativa detallada

Per a dur a terme aquesta pràctica hem d'analitzar la normativa que ens ho possibilita:

Declaració Universal dels Drets humans de 1948 (Art. 1, Art. 2 p. 1, Art. 3).

Art. 1: "Todos los seres humanos nacen libres e iguales en dignidad y derechos y, dotados como están de razón y conciencia, deben comportarse fraternalmente los unos con los otros"

Art. 2 p. 1: "1. Toda persona tiene todos los derechos y libertades proclamados en esta Declaración, sin distinción alguna de raza, color, sexo, idioma, religión, opinión política o de cualquier otra"

Art. 3: "Todo individuo tiene derecho a la vida, a la libertad y a la seguridad de su persona"

URL: [Documento1 \(deceroasiempre.gov.co\)](http://document1(deceroasiempre.gov.co))

Constitució Espanyola de 1978 (Art. 14, Art. 18 p.1, Art 20 p.1a, Art. 27 p.2)

Art. 14: "Los españoles son iguales, ante la ley, sin que pueda prevalecer discriminación alguna por razón de nacimiento, raza, sexo, religión, opinión o cualquier otra condición o circunstancia"

Art 18 p.1: "1. Se garantiza el derecho al honor, a la intimidad personal y familiar y a la propia imagen."

Art. 20 p.1a: "1. Se reconocen y protegen los derechos: a) A expresar y difundir libremente los pensamientos, ideas y opiniones mediante la palabra, el escrito o cualquier otro medio"

Art. 27 p.2: "2. La educación tendrá por objeto el pleno desarrollo de la personalidad humana en el respeto a los principios democráticos de convivencia y a los derechos y libertades."

URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1978/BOE-A-1978-31229-consolidado.pdf>

Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per la igualtat efectiva de dones i homes. (Art. 6, Art. 7 p.2, Art. 25 p. 2)

Art. 6: "1. Se considera discriminación directa por razón de sexo la situación en que se encuentra una persona que sea, haya sido o pudiera ser tratada, en atención a su sexo, de manera menos favorable que otra en situación comparable."

Art. 7 p.2: "2. Constituye acoso por razón de sexo cualquier comportamiento realizado en función del sexo de una persona, con el propósito o el efecto de atentar contra su dignidad y de crear un entorno intimidatorio, degradante u ofensivo."

Art. 25 p. 2: “2. Las Administraciones educativas, en el ámbito de sus respectivas competencias, desarrollarán, con tal finalidad, las siguientes actuaciones:

b) La eliminación y el rechazo de los comportamientos y contenidos sexistas y estereotipos que supongan discriminación entre mujeres y hombres, con especial consideración a ello en los libros de texto y materiales educativos.

e) La cooperación con el resto de las Administraciones educativas para el desarrollo de proyectos y programas dirigidos a fomentar el conocimiento y la difusión, entre las personas de la comunidad educativa, de los principios de coeducación y de igualdad efectiva entre mujeres y hombres.”

URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-6115>

Llei 9/2003, de 2 d'abril, de la Generalitat, per a la Igualtat entre Dones i Homes (Art. 5 p.1, Art. 8)

Art. 5 p.1: “1. La Ley de Ordenación General del Sistema Educativo sienta los principios para avanzar hacia un sistema coeducativo, entendido como modelo de enseñanza basado en la formación en igualdad entre sexos, el rechazo de toda forma de discriminación y la garantía de una orientación académica y profesional no sesgada por el género.”

Art. 8: “La administración autonómica competente en materia educativa establecerá y fomentará los mecanismos de formación, control y seguimiento, adaptados a los diferentes niveles de enseñanza (infantil, primaria, secundaria y universitaria) para implantar y garantizar la igualdad de sexos en el sistema educativo”

URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2003-9334>

Llei 8/2017, de 7 d'abril, de la Generalitat, integral del reconeixement del dret a la identitat i l'expressió de gènere a la Comunitat Valenciana. (Art. 1, Art. 5 p1 f, Art. 21 p1-3 i 5, Art. 23 p1-5)

Art. 1: “1. Aquesta llei té per objecte establir un marc normatiu adequat per a garantir el dret d'autodeterminació de gènere de les persones que manifesten una identitat de gènere sentida diferent de l'assignada en el moment del naixement.”

Art. 5 p1 f: “1. f) Que es protegisca l'exercici efectiu de la seua llibertat i a no patir discriminació per motiu d'identitat o expressió de gènere en tots els àmbits de la vida”

Art. 21 p1-3 i 5: “1. [...] el sistema educatiu siga un espai respectuós, lliure de tota pressió, agressió o discriminació per motius d'identitat de gènere, expressió de gènere, diversitat sexual i familiar en qualsevol dels seus vessants o manifestacions i desenvoluparà mesures per a l'efectivitat.

2. Per a permetre la superació de qualsevol tipus de discriminació en el projecte educatiu de centre, i concretament en la programació general anual de cada curs, s'inclouran aquestes garanties i es garantirà que tots els documents que organitzen la vida, el funcionament i la convivència del centre siguin respectuosos amb la identitat de gènere sentida.

3. Impulsarà mesures tendents a garantir el respecte efectiu de la diversitat d'orientacions sexuals, com també l'acceptació de les diferents expressions d'identitat de gènere que permeten superar estereotips i comportaments sexistes i discriminatoris.

5. Inclourà en els currículums d'educació infantil, primària, secundària, batxillerat, formació professional, formació de persones adultes i ensenyaments de règim especial continguts, criteris i indicadors d'avaluació referents a la identitat i expressió de gènere, diversitat sexual i familiar existent en la societat, incorporant-los de forma transversal a totes les àrees i mòduls del currículum, per a garantir un millor coneixement, i sensibilitzar sobre aquestes realitats. S'hi farà referència, [...], a les normes internacionals que garanteixen la protecció dels drets humans i els principis d'igualtat i no-discriminació continguts en els tractats firmats per l'Estat espanyol.”

Art. 23 p1-5: “1. La Generalitat, en l'àmbit de les seues competències, adoptarà les mesures necessàries per a vetlar perquè els continguts educatius promoguen el respecte i la protecció del dret a la identitat de gènere, expressió de gènere, diversitat sexual i familiar en qualsevol dels seus aspectes, garantint d'aquesta manera una escola inclusiva i d'igualtat.

2. El projecte educatiu de centre haurà d'abordar de forma específica la identitat de gènere, l'expressió de gènere, la diversitat sexual i familiar. Aquests continguts s'inclouran en els temaris de forma transversal i específica. L'administració educativa dotarà convenientment els centres amb les eines i recursos necessaris per a la implantació d'aquests continguts.

3. L'administració educativa garantirà la inclusió de formació específica sobre identitat de gènere, expressió de gènere, diversitat sexual i familiar, en [...] l'àmbit educatiu, social i sanitari.

4. Els centres educatius comptaran amb una persona que coordinarà el Pla de convivència i igualtat i les activitats de sensibilització dirigides a tota la comunitat educativa, sobre identitat de gènere, expressió de gènere, diversitat sexual i familiar.

5. La Generalitat crearà les línies formatives del professorat necessàries perquè les persones encarregades de coordinar, per una banda, el pla d'igualtat i convivència i, per una altra, d'aplicar el protocol d'atenció educativa a la identitat de gènere, reben la formació”

URL: https://www.dogv.gva.es/datos/2017/04/11/pdf/2017_3089.pdf

Llei 23/2018, de 29 de novembre, de la Generalitat, d'igualtat de les persones LGTBI.
[2018/11252] (Art. 1 p1 i 2, Art. 2, Art. 6. 1a: 1r i b: 2n, Art. 23, Art. 24 p. 1 i 2)

Art. 1 p1 i 2: “1. Aquesta llei té per objecte reconèixer el dret de les persones lesbianes, gais, bisexuals, trans i intersexuals a la igualtat i la no-discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere, expressió de gènere, desenvolupament sexual o grup familiar.

2. [...] garantir en tota la seua plenitud la igualtat real i efectiva de les persones LGTBI, així com per a la prevenció, correcció i eradicació de qualsevol discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere, expressió de gènere, desenvolupament sexual o grup familiar, amb independència de la seua subjectivitat individual o percepció col·lectiva.”

Art. 2: “[...] establir les condicions per les quals els drets de les persones LGTBI, i dels grups en els quals s'integren, siguen reals i efectius, facilitar-los la participació i la representació en tots els àmbits de la vida social; i contribuir a la superació dels estereotips que afecten negativament la percepció social [...] i establir mesures concretes per a aconseguir una societat més justa, lliure i basada en la igualtat de tracte i d'oportunitats de les persones LGTBI i en l'acceptació de la diversitat”

Art. 6. 1a: 1r i b: 2n: “1.r) Prevenció per a evitar conductes d'LGTBI-fòbia, així com una detecció primerenca de situacions conduents a violacions del dret a la igualtat i la no-discriminació de les persones LGTBI i als xiquets i xiquetes que formen part d'una família LGTBI.

2.n) Reconeixement del dret a la pròpia personalitat, [...] construir per a si una autodefinició respecte a la seua sexualitat, incloent-hi cos, sexe, gènere, orientació sexual, identitat de gènere i expressió de gènere. [...] essencials per a la personalitat de cada persona i constitueixen un dels aspectes fonamentals de la seua autodeterminació, dignitat i llibertat.”

Art. 23: “1. Tota persona té dret a la lliure informació i a rebre una formació integral, sense exposar-se a cap discriminació per motius d'orientació sexual, identitat de gènere, expressió de gènere, desenvolupament sexual o grup familiar.”

Art. 24 p. 1 i 2: “1. Inclouran, en el projecte educatiu i en tots els documents que regulen la vida del centre, la promoció de igualtat en la diversitat i la no-discriminació de les persones LGTBI.

2. Integraran en els respectius plans d'igualtat, convivència, d'acció tutorial, d'inclusió i d'atenció a la diversitat, totes les estratègies pedagògiques i psicopedagògiques al seu abast encaminades a garantir la igualtat en la diversitat, la no-discriminació cap a les persones LGTBI, així com mesures preventives, d'acompanyament i intervenció que donen resposta a possibles casos de vulneració de drets o violència infringida”

URL: http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=010902/2018

Convenció sobre els Drets del xiquet i la xiqueta. (Art. 13 p.1, Art. 29 p.1 d)

Art. 13 p.1: “1. El niño tendrá derecho a la libertad de expresión; ese derecho incluirá la libertad de buscar, recibir y difundir informaciones e ideas de todo tipo, sin consideración de fronteras, ya sea oralmente, por escrito o impresas, en forma artística o por cualquier otro medio”

Art. 29 p.1 d: “1. d) Preparar al niño para asumir una vida responsable en una sociedad libre, con espíritu de comprensión, paz, tolerancia, igualdad de los sexos y amistad entre todos los pueblos, grupos étnicos, nacionales y religiosos y personas de origen indígena”

URL: <https://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>

DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.

Ciencias de la Naturaleza

Bloque 2. El ser humano y la salud. Curso 5º

Aplicación de hábitos de relación social y respeto de la diversidad.

Bloque 1. Iniciación a la actividad científica. Curso 6º

Escucha las aportaciones ajenas y acepta otros puntos de vista. Diversidad de roles.

Ciencias Sociales

Bloque 1. Contenidos comunes. Curso 2º 3º 4º

Noción de desigualdad social.

Bloque 4. Las huellas del tiempo. Curso 6º

Razones de la diversidad de interpretaciones

Valores Sociales y Cívicos

Bloque 3. La convivencia y los valores sociales. Curso 5º 6º

Derechos y deberes de las personas

Bloque 2. La comprensión y el respeto en las relaciones interpersonales Curso 5º

- Intereses, actitudes y opiniones razonadas ante acontecimientos ocurridos en el entorno cercano.
- Formulación de críticas constructivas. Disconformidad ante críticas injustas
- Respeto a la diversidad y a las diferencias individuales y socioculturales

·Actitudes de tolerància i solidaritat.

Bloque 1. La identitat i la dignitat de la persona Curso 6º

La dignitat de la persona.

URL: http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

LOMCE. Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa del 8/2013, del 9 de desembre
(Art. Únic i Art. 2 p.4)

Art. Únic “a) La equidad, que garanteix la igualtat d'oportunitats per al ple desenvolupament de la personalitat a través de l'educació, la inclusió educativa, la igualtat de drets i oportunitats que ajuden a superar qualsevol discriminació

l) El desenvolupament, en l'escola, dels valors que fomenten la igualtat efectiva entre homes i dones”

Art. 2 p.4: “4. El funcionament del Sistema Educatiu Espanyol se regeix per als principis de qualitat, cooperació, equitat, llibertat d'ensenyament, mèrit, igualtat d'oportunitats, no discriminació, eficiència en l'assignació de recursos públics, transparència i rendició”

URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2013/BOE-A-2013-12886-consolidado.pdf>

DECRET 88/2017, de 7 de juliol, del Consell, pel qual es modifica el Decret 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual s'estableix el currículum i es desenvolupa l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana. [2017/6394] (Art. 3. Punt 2. b i c)

Art. 3. Punt 2. b i c: “b) Desenrotllar bones pràctiques que afavorisquen un bon clima de treball i la resolució pacífica de conflictes, així com les actituds responsables i de respecte pels altres.

c) Incentivar valors com el respecte, la tolerància, la cultura de l'esforç i la superació”

URL: https://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

Instrucció del 15 de desembre de 2016, del director general de Política Educativa, per la qual s'estableix el protocol d'acompanyament per a garantir el dret a la identitat de gènere, l'expressió de gènere i la intersexualitat. (Punt 6 i 9)

Punt 6: “actuacions necessàries per a la prevenció, detecció i eradicació d'actituds i pràctiques que manifesten prejudicis sexistes o discriminació basada en prejudicis negatius sobre la identitat de gènere, els sexes biològics no binaris o l'orientació sexual. Els centres educatius realitzaran actuacions que afavorisquen la plena inclusió de l'alumnat amb un desenvolupament sexual diferent, amb una identitat de gènere divergent, i protecció i respecte a la identitat de gènere”

Punt 9: “En l'alumnat:

- Progressió de l'alumnat quant al coneixement i l'acceptació de la diversitat sexual, familiar i d'identitats de gènere.
- Plena inclusió de les persones LGTBI.”

URL: https://www.dogv.gva.es/datos/2016/12/27/pdf/2016_10425.pdf

“Uno de los principios en [...] sistema educativo español es la transmisión y puesta en práctica de valores que favorezcan la libertad personal, la responsabilidad, la ciudadanía democrática, la solidaridad, la tolerancia, la igualdad, el respeto y la justicia, así como que ayuden a superar cualquier tipo de discriminación”

URL: http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=009775/2016&L=1

13.2 Annex: Anàlisi detallat del llibre-àlbum il·lustrat

Il·lustració	Text
	<p>Xerardo Quintiá & Maurizio A.C. Quarello TITIRITESA OQO editora ISBN 978-84-9871-477-7 COLECCIÓN O</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>En aquesta imatge ens mostra la portada i la contraportada del llibre àlbum il·lustrat de Titiritesa amb les dades principals.</p> <p>Pel que fa a la imatge, observem com els personatges principals apareixen en uns marcs de fotografia antiga, de la mateixa manera que les vestimentes que porten.</p> <p>En la portada trobem a les princeses, protagonistes, Titiritesa mirant cap al lector situada en la part de dalt del nom i Wendolina alçant la mirada cap a Titiritesa, que ja desvela la relació que hi haurà.</p> <p>Per altra part, en la contraportada tenim a Zamposiete Deunbocado i a Bufaldino, els que seran pròximament els acompanyants de les nostres protagonistes.</p>	<p>En primer lloc, trobem el nom de l'autor Xerardo Quintiá i l'il·lustrador Maurizio A.C. Quarello en la part superior del títol; i en la part inferior el de l'editorial OQO. A més, el títol "TITIRITESA" apareix en lletra majúscula gran, cursiva i negreta escrita en una diagonal decreixent d'esquerra a dreta i de dalt a baix.</p> <p>Per altra banda, podem arribar a descobrir que el nom de Titiritesa, està compost per les paraules "Titere" i "Princesa", que també ens permet generar hipòtesis del qual tracta el llibre.</p>

Seqüència:
El títol del llibre està situat en diagonal convidant-nos a llegir l'interior.

Relació text-imatge

En aquestes pàgines la imatge i el text es complementen per a proporcionar als lector/es la informació necessària sobre l'àlbum i fent una presentació tant dels autors com dels personatges més rellevants.

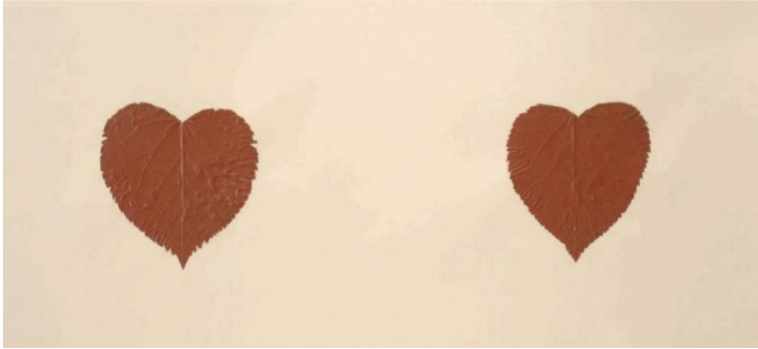
Referències intertextuals

El nom del títol de "títere" pot simbolitzar la manipulació a la qual està sotmesa la protagonista i com ens deixem dur per les opinions, els comentaris, les ideologies, les pors i inseguretats originades per una societat construïda anys enrere. Com es diu en estudis dels titelles, Guerra Guajardo, P. V. (2008):

"La condición básica del títere es la acción y el movimiento. El títere es una estructura material concebida para funcionar de una determinada manera, y el titiritero lo usa para fines específicos en la representación. En este sentido, el títere es siempre un instrumento."

Font: Guerra Guajardo, P. V. (2008). Teatro de Títeres. Rito y Metáfora.

URL: repositorio.uchile.cl/bitstream/handle/2250/106082/guerra_p.pdf?sequence=3

Il·lustració	Text
	-
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Les primeres pàgines de l'interior del llibre, les guardes, ja ens transmeten una informació visual creada per dues fulles seques diferents, però ambdues en forma de cor. A més, el cor és mostrat amb aquesta forma irreal que no tenim en el nostre interior, però que ens transmet el missatge d'amor al qual ens dona pas introduint als lectors en aquesta temàtica.</p>	

Il·lustració	Text
	<p>Edición original: OQO Editora</p> <p>© del texto / Xerardo Quintiá 2007 © de las il·lustracions / Maurizio A.C. Quarello 2007 © de la traducción del gallego / Xerardo Quintiá 2007 © de esta edición / OQO Editora 2007</p> <p>Alemaña 72 / 36162 Pontevedra Galicia / ESPAÑA T+34 986 109 270 / F +34 986 109 365 OQO@OQO.es / www.OQO.es</p> <p>Diseño / Oqomania Impresión / Publito Artes Graficas</p> <p>Primera edición / mayo 2019 ISBN 978-84-9871-477-7 DL / PO 217-2019</p> <p>Reservados todos los derechos</p> <p>A Dafne. M.A.C.Q.</p> <p>TITIRITESA OQO editora texto de Xerardo Quintiá ilustraciones de Maurizio A.C. Quarello</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Conté un format net i clar visualment amb una il·lustració en la qual apareix el títol en una cinta roja eixint d'un bagul blau obert, que pot simbolitzar "l'eixida de l'armari" o el somni en el qual es troben posteriorment. Com que he llegit el llibre prèviament, puc saber que el cofre apareix en el moment en el qual les protagonistes de la història,</p>	<p>En aquestes dues pàgines podem observar una introducció informativa referent al llibre amb tota la informació referent al llibre: el lloc d'origen, l'autor i traductor, l'il·lustrador, el contacte, l'editorial, el disseny, la impressió, les edicions, l'ús dels drets com a reservats, inclús la persona a la qual va dedicada per part del il·lustrador, amb les seues</p>

Titiritesa i Wendolina, es facen un petó per primera vegada i pot ser l'il·lustrador fa una especial insistència.

inicials seguides: A Dafne. **M.A.C.Q.**

Referències intertextuals

En aquest cas el cofre es tracta d'una referència a l'expressió "eixir de l'armari" creat per a expressar les persones que han de recórrer aquesta difícil decisió de mostrar la seua identitat per com és tolerat.

L'expressió va ser emprada per primera vegada per Karl-Heinrich Ulrichs, pioner del moviment dels drets del col·lectiu LGTBQ+.

Font: <https://blogs.20minutos.es/yaestaellistoquetodolosabe/el-origen-de-la-expresion-salir-del-armario/>

Il·lustració

Text

En el reino de Anteayer,
en un castillo con cuatro chimeneas,
una docena de alamedas
y un foso repleto de cocodrilos hambrientos y presumidos,
vivía Titiritesa.

Lo que más le gustaba a la princesa
era zampar terrones de azúcar
y embadurnarse en los charcos.

A su padre, el rey Tartufo, le hacía gracia;
pero su madre, la reina Mandolina, se ponía nerviosa.

Anàlisi de la il·lustració

Al començament de la història del llibre ens donen informació sobre els personatges presentant a la família de la protagonista Titiritesa. Amb una vestimenta i uns pentinats que ens traslladen al passat, amb postures rígides, rectes i transmetent una impressió de superioritat. Les cares dels personatges exposen visualment la personalitat estereotipada al voltant de com eren els reis antigament.

Anàlisi del text

El text està localitzat a la pàgina de l'esquerra emprant línies curtes i clares que diuen el que es vol exposar, relatant amb l'ús d'adjectius i detalls que indiquen una comprensió més adequada.

Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també

En primer lloc, el pare té una expressió trista i decebuda amb la boca i les celles cap avall, però amb un bastó en el qual empeny la seua força, per declarar l'autoritat. Fa ús d'un faixí que recull la panxa de grans dimensions i que demostra com l'home dedica menys temps a la seua imatge física.

Seguidament, en la seua mare destaca una expressió perfeccionista, delicada i de saber amb els llavis petits, uns dits col·locats estirats, un coll recte i un cos amb unes característiques perfectament establertes per la societat on es pronuncien els malucs i exhibeix un ventall que cobreix la seva papada amb molta cura.

Finalment, Titiritesa amb un aire alegre, ulls grans i blaus, contraris als de la seua mare, que li deixen veure el que ella vol, i a més, amb una postura de seguretat i confiança marcada pels braços i el color roig del vestit.

Seqüència:

Els panells de revestiment de la paret de la dreta marquen una seqüència de lectura esquerra-dreta, una línia de moviment que ens porta a la imatge de la princesa.

Alhora les perruques del rei i la reina, el dosser de la cortina i els cordons que remetent directament a la princesa també marquen la direcció de la lectura.

pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, sap que a la princesa li agrada menjar torrons de sucre.

Denomina al regne "Anteayer" que pot realçar la imatge d'un regne que s'ha quedat encallat en la història, en un passat que no progressa i que fa que la filla dels reis haja de ser igual que ells, seguint eixos principis establerts del seu propi perfeccionisme rígid i conservador.

Describeu el context del regne, el gust de Titiritesa pel sucre que ajuda a percebre a la protagonista com una persona dolça i també ens deixa conèixer com la relació amb el seu pare és basada en la comprensió, malgrat que la mare no ho suporta.

Finalment, podem destacar com hi ha ritme en el text i conté rimes assonants com "chimeneas" i "alamedas" o altres com "cocodrilos" i "presumidos".

Relació text-imatge

Podem apreciar com es tracta d'un àlbum narratiu, com exposa Escuela (2017): "ofereix una narració canalitzada col·laborativament pel text i per la imatge. Text i imatge estan concebuts per un autor-il·lustrador o per un duo d'autor i il·lustrador que treballa a favor de la millor articulació possible entre text i imatge."

Referències intertextuals

Aquesta il·lustració ha emprat els pentinats dels propis del segle XVIII. Eren emprats per la noblesa. De la mateixa manera que la filla va molt repentinada i amb una línia perfecta que centra les dues meitats del seu cabell.

Seguidament, podem observar l'ús del corsé, una peça de roba que ha estat emprada per estilitzar el cos de la dona, aprimar les parts que no es volen mostrar i realçar les que es vol donar més èmfasi. D'aquesta manera ens forcen a ser una cosa que no som, com és el cas de la protagonista, però també es pot observar en la mare. Les primeres cotilles es troben en les civilitzacions antigues de Creta i Micenas, però en la resta d'Occident apareix en el segle XVI, en popularitzar-se el seu ús en la cort dels Medici. El seu propòsit inicial era aconseguir un tors cònic, rígid i estilitzat per a les dames de l'aristocràcia i la noblesa.

Font: [Corsé - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

El nom del pare "Tartufo" ve d'una obra teatral de Molière on aquest personatge simula ser home de Déu, sense ser-ho realment, ja que una persona d'aquestes condicions és respectada i poderosa. *Tartufo* o *l'impostor* és una comèdia en cinc actes, escrita en versos alexandrins per Molière (1622- 1673) i estrenada el 12 de maig de 1664.

Font: [Tartufo de Molière - Littera](#)

Seguidament, la mare "Mandolina" ve d'un instrument de corda percutida que fa referència al seu propi cos allargat en la part superior i amb corbes en l'inferior. La mandolina és un instrument que pot considerar-se un precursor de la mandola, va aparèixer per primera vegada l'any 2000 a. C. a Mesopotàmia. Aquest va viatjar per tota Europa i Orient Mitjà.

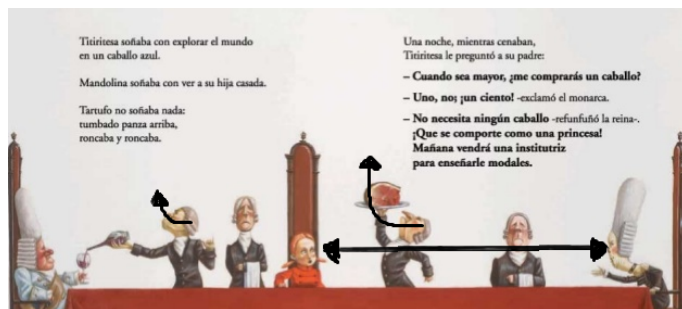
Font: [Mandolina. Que Es, historia, Tipos, Partes, Funcionamiento Y Marcas \(musiclave.com\)](#)

Per concloure, podem destacar el nom de la protagonista "Titiritesa" una xiqueta que es deixa manipular pels seus pares i com hem mencionat pot ser la relació entre la titella i la princesa.

Il·lustració	Text
 <p>Titiritesa soñaba con explorar el mundo en un caballo azul.</p> <p>Mandolina soñaba con ver a su hija casada.</p> <p>Tartufo no soñaba nada: tumbado panza arriba, roncaba y roncaba.</p> <p>Una noche, mientras cenaban, Titiritesa le preguntó a su padre: - Cuando sea mayor, ¿me comprarás un caballo? - Uno, no; ¡un ciento! -exclamó el monarca. - No necesita ningún caballo -refunfuñó la reina-. ¡Que se comporte como una princesa! Mañana vendrá una institutriz para enseñarle modales.</p>	<p>Titiritesa soñaba con explorar el mundo en un caballo azul.</p> <p>Mandolina soñaba con ver a su hija casada.</p> <p>Tartufo no soñaba nada: tumbado panza arriba, roncaba y roncaba.</p> <p>Una noche, mientras cenaban, Titiritesa le preguntó a su padre:</p> <p>- Cuando sea mayor, ¿me comprarás un caballo? - Uno, no; ¡un ciento! -exclamó la monarca. - No necesita ningún caballo -refunfuñó la reina -. ¡Que se comporte como una princesa! Mañana vendrá una institutriz para enseñarle modales.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>En les següents dues pàgines trobem una il·lustració allargada que ocupa la meitat inferior de la pàgina, deixant la superior per al text.</p> <p>Aquesta situació quotidiana dels personatges dóna a entendre el poder reial que tenen amb els elements que apareixen: la carn roja, subjectada per un dels servidors per damunt del seu cap per donar-li importància; el vi, servit exquisidament sense tocar la copa que sosté amb el dit menovell estès, tant per part del cambrer i del mateix rei; la taula allargada, impossibilita una bona i propera comunicació entre els comensals, que destaca com la filla es col·loca més cap al costat del pare per les disputes originades amb la mare. I com les seues mirades i les seues posicions les confrontes generant tensió entre elles mitjançant una línia rígida entre elles.</p>	<p>Veü narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, el/la narrador/a sap que Mandolina somnia en veure a la seua filla casada.</p> <p>L'autor emprà un diàleg de manera directa i fa ús de la negreta per a facilitar la lectura de manera visual, diferenciant-la del narrador i les acotacions, per a ajudar als i les lectors/es. Es tracta d'un recurs tipogràfic per donar protagonisme a les veus dels personatges.</p>

Cal realçar com els majordoms tenen un aspecte infeliç, recte i professional per transmetre seguretat i servitud, com si foren esclaus. I ho transmeten amb la mirada alçada.

Seqüència:

La taula marca la seqüència de lectura dreta esquerra unint les dues pàgines, dos dels criats miren al front. Dos a l'esquerra.

També podem apreciar rimes en “casada” i “nada” que continuen donant vitalitat al text.

Apreciem les intervencions en els diàlegs en negreta. D'aquesta manera ressalta la tonalitat en la qual hem d'expressar aquestes parts a l'hora de llegir-les.

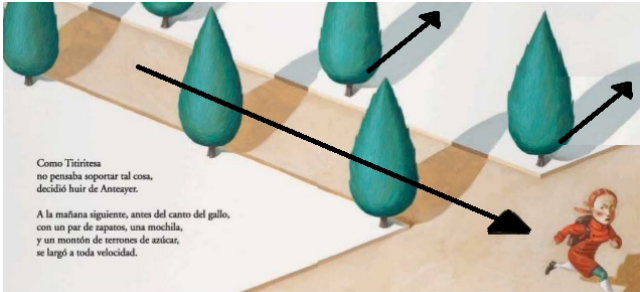
Relació text-imatge

El text quan comencem a llegir ho fem de dalt a baix i d'esquerra a dreta, ja que aquesta seqüència està marcada per la taula que observem en la imatge, si en aquest cas ho fem així comencem pel text que ens trasllada en la pàgina de l'esquerra. Per tant, podem observar una relació d'ampliació i complementària, en la qual les il·lustracions amplien el que relata el text o el text diu més del que mostra la imatge. Aquesta provoca una complexitat entre els codis, visual i escrit.

A més, podem continuar assabentant-nos de què es tracta d'un àlbum narratiu, com menciona Escuela (2017): “ofereix una narració canalitzada col·laborativament pel text i per la imatge. Text i imatge estan concebuts per un autor-il·lustrador o per un duo d'autor i il·lustrador que treballa a favor de la millor articulació possible entre text i imatge.”

Referències intertextuals

Seguidament, la carn roja i el vi com menjars que indiquen poder i diners. De fet, la malaltia dels rics és l'artritis originada per un excés de carn que només es poden permetre aquestes persones.

Il·lustració	Text
 <p>Como Titiritesa no pensaba soportar tal cosa, decidió huir de Anteayer.</p> <p>A la mañana siguiente, antes del canto del gallo, con un par de zapatos, una mochila, y un montón de terrones de azúcar, se largó a toda velocidad.</p>	<p>Como Titiritesa no pensaba soportar tal cosa, decidió huir de Anteayer.</p> <p>A la mañana siguiente, antes del canto del gallo, con un par de zapatos, una mochila y un montón de terrones de azúcar, se largó a toda velocidad.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>La següent il·lustració exhibeix a la xiqueta amb una expressió de por en el rostre, fugint deixant enrere la seua llar per un camí llarg ple d'arbres perfectament tallats acabats en punta. A més, observem com Titiritesa només porta una motxilla.</p> <p>Seqüència: La il·lustració té la mateixa estructura de la portada, creant una diagonal d'esquerra a dreta i de dalt a baix que ens fa seguir a la protagonista. Tanmateix les ombres dels arbres ens adrecen a la part dreta superior, avançant l'ordre de la lectura.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, el/la narrador/a sap que Titiritesa no pensa suportar les condicions de la mare i també les coses que ha agafat Titiritesa.</p> <p>En aquesta part, ens aporta informació sobre el contingut de la motxilla, els terrons de sucre, que recorda les ambicions de la nostra princesa i ens dóna pas a observar les poques coses que la xiqueta necessita per començar la marxa.</p>

Relació text-imatge

En aquesta imatge es pot apreciar la relació d'ampliació i complementària, donada pels dos codis i de nou la relació text-imatge és essencial per comprendre el que ocorre en aquestes pàgines. En la primera pàgina apareix el text a la part inferior i en la segona només hi ha imatge que ens aporta observar el lloc i l'expressió al rostre de Titiritesa convidant-nos a continuar la lectura.

Referències intertextuals

Els arbres que es troben en la il·lustració es tracten de xiprers, els emprats en els cementiris, damunt segueixen en la mateixa alineació recta. En aquestes pàgines, aquests arbres realcen com la xiqueta està eixint lloc obscur, dolent i de por. Això li permet crear la seua pròpia vida.

d'un

A més, l'ús dels terrossos de sucre com un aliment necessari per a sobreviure davant d'un/a xiquet/a.

Il·lustració

En la frontera del reino
encontró un burro
a la orilla de un riachuelo.
El animal
le contó que no tenía nombre,
y Titiritesa le dijo que podía regalarle uno,
si se iba con ella.
- ¿Cuál? -preguntó el burro.
- ¡Bufaldino! ¿Te gusta?
Al burro le pareció fantástico,
y se pusieron en camino.

Text

En la frontera del reino
encontró un burro
a la orilla de un riachuelo.

El animal
le contó que no tenía nombre
y Titiritesa le dijo que podía regalarle uno
si se iba con ella.

- ¿Cuál? -preguntó el burro.
- ¡Bufaldino! ¿Te gusta?

Al burro le pareció fantástico
y se pusieron en camino.

Anàlisi de la il·lustració

En aquesta imatge ens trobem amb una il·lustració en la qual observem un escut sobre un post amb un cor, que adopta una forma real amb les venes: l'aorta i la cava, pintada meitat per dos cors de la baralla de

Anàlisi del text

Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també

naips i els colors de la bandera del col·lectiu LGBTIQ+. Aquest cor es troba subjectat per unes garres d'una àguila i té quatre fletxes que el travessen amb quatre banderes als seus costats.

Per continuar, comptem amb dos personatges, Titiritesa i el seu nou acompanyant, un burro blau meravellat amb la boca oberta. Podem destacar entre ells, com han creat una relació de confiança per com es miren als ulls mútuament.

Aporta una informació significativa que ens permet anar descobrint el tema transversal que treballa el llibre i ho fa d'una manera que convida als i les lectors/es a endinsar-nos en la seua marxa i creant certa inquietud per conèixer el significat dels elements que apareixen per descobrir aquests nous camins i l'existència d'aquest col·lectiu.

Seqüència:

El terra marca la seqüència de lectura dreta esquerra unint les dues pàgines. Bufaldino ens indica amb les orelles el mateix que Titiritesa amb el dit gros, que li acompanyem a seguir la història.

pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, gràcies a això, sabem que al burro li pareixia fantàstic el nom que li havia ficat.

El text empra la paraula "frontera", una paraula que en molts moments és emprada per a definir el límit que ens posen o el fi entre diferents territoris. A més també posa èmfasi a la importància de tindre un nom i ja ens proporciona informació sobre la importància que tenen els noms que apareixen en el llibre. L'asne no el tenia i com que ella és una princesa, i per tant té més poder, li ho ha pogut ficar. De fet, el nom és "Bufaldino" que ve d'un Búfal de mida més xicoteta en afegir-li el sufix. En aquest cas, fa una rima entre "camino" i "Bufaldino."

En aquesta imatge, apreciem la tipografia en negreta en les intervencions que ajuda a assignar el to dels personatges amb major intenció que el de el/la narrador/a.

Relació text-imatge

Tant el text com la il·lustració ens conviden a formar part del camí i seguir gaudint de l'experiència junts. En aquest cas hi ha una extensió que permet anar més enllà amb el significat del que diu el text, és una intertextualitat molt gran sobre la imatge per tots els elements que apareixen que arriba a crear una relació complementaria, deguda a la significativitat que transmet aquesta ampliació.

Referències intertextuals

El post té un aspecte oxidat, com de poca cura o poc afecte per ell. En ell trobem una àguila, una figura heràldica natural emprada des de les Croades. Resultant de l'àguila romana, restituïda per Carlemany, esdevé el símbol de l'imperi i guanya un segon cap al moment de la fusió entre l'Imperi d'Orient i l'Imperi d'Occident. La concurrència amb el lleó és prou significativa, i es pot usar per a marcar supremacia: ella pot regnar les mateixes zones que el lleó, mentre que l'últim no té cap poder en els aires, que es torna automàticament un món superior.

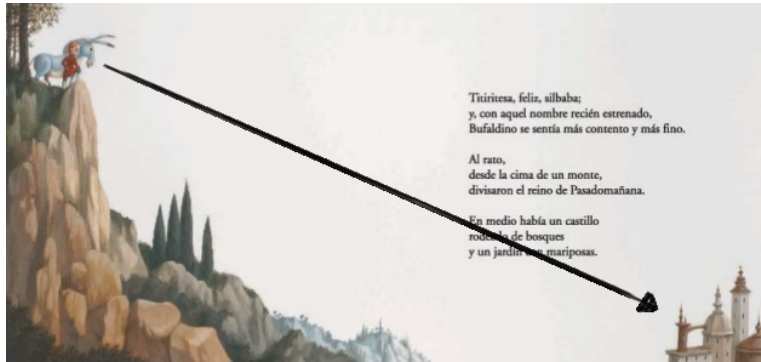
Font: [https://es.wikipedia.org/wiki/%C3%81guila_\(her%C3%A1ldica\)](https://es.wikipedia.org/wiki/%C3%81guila_(her%C3%A1ldica))

A més, trobem un escut amb dos cors, dos barrets, banderes diferents i els colors de la bandera LGTBIQ+. La bandera LGBT¹ bandera LGTB² o bandera arcoïris ha sido utilizada como símbolo del orgullo lésbico, gay, bisexual y desde 1978. Los diferentes colores simbolizan la diversidad en la comunidad LGBT y sus colores son utilizados a menudo en marchas por reclamos.

Font: [Bandera LGBT - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

Il·lustració	Text
 <p>Titiritesa, feliz, silbaba; y, con aquel nombre recién estrenado, Bufaldino se sentía más contento y más fino.</p> <p>Al rato, desde la cima de un monte, divisaron el reino de Pasadomañana.</p> <p>En medio había un castillo rodeado de bosques y un jardín con mariposas.</p>	<p>Titiritesa, feliz, silbaba; y, con aquel nombre recién estrenado, Bufaldino se sentía más contento y más fino.</p> <p>Al rato, desde la cima de un monte, divisaron el reino de Pasadomañana.</p> <p>En medio había un castillo rodeado de bosques y un jardín con mariposas.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Aquesta il·lustració mostra una muntanya. Titiritesa i Bufaldino veuen el regne de "Pasadomañana".</p> <p>Podem observar com a la part baixa-esquerra trobem el següent regne al qual volen arribar.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra</p>

Titititesa, feliz, silbaba:
y, con aquel nombre recién estrenado,
Bufaldino se sentía más contento y más fino.

Al rato,
desde la cima de un monte,
divisaron el reino de Pasadomañana.

En medio había un castillo
rodeado de bosques
y un jardín con mariposas.

Seqüència:

La direcció de les mirades dels personatges generen una diagonal d'esquerra a dreta i de dalt a baix, convidant-nos a continuar llegint.

(diegesi). Per exemple, ens permet saber el sentiment de felicitat dels personatges; de la mateixa forma que l'acció de Titititesa, xiular.

Sobre el text, realitza rimes com "Bufaldino" i "fino" que ajuda a la successió del text.

Per altra banda, el nom del regne "Pasadomañana" ens ajuda a visualitzar el canvi que es realitza referent a la manera d'expressió de l'autor del futur, del progrés i del canvi que hi ha referent al tema transversal del llibre. A més, empra les papallones per a sentir eixa calidesa i el seu significat.

Relació text-imatge

En aquesta imatge el text i la il·lustració mantenen la relació complementària, perquè en aquestes representen el seu nou destí a "Pasadomañana". Si no estigueren les il·lustracions no podríem saber com és el camí.

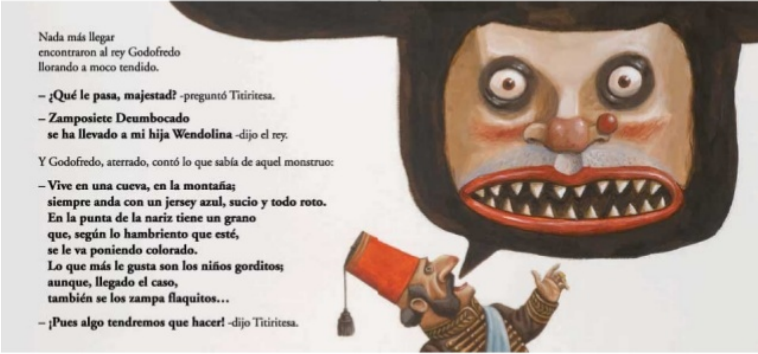
Referències intertextuals

L'expressió de sentir "papallones en l'estómac" està lligada a l'amor.

Les papallones a l'estómac és una sensació física de «agitació» a l'estómac dels éssers humans, causada per una reducció del flux sanguini a l'òrgan. Això es produeix com a resultat de l'alliberament d'adrenalina en la reacció de lluita o fugida, que causa un augment de la freqüència cardíaca i la pressió arterial i, com a conseqüència, s'envia més sang als músculs.

Font: https://es.wikipedia.org/wiki/Mariposas_en_el_est%C3%B3mago

Il·lustració	Text
 <p>Nada más llegar encontraron al rey Godofredo llorando a moco tendido.</p> <p>- ¿Qué le pasa, majestad? -preguntó Titiritesa.</p> <p>- Zamposiete Deumbocado se ha llevado a mi hija WENDOLINA -dijo el rey.</p> <p>Y Godofredo, aterrado, contó lo que sabía de aquel monstruo:</p> <p>- Vive en una cueva, en la montaña; siempre anda con un jersey azul, sucio y todo roto. En la punta de la nariz tiene un grano que, según lo hambriento que esté, se le va poniendo colorado. Lo que más le gusta son los niños gorditos; aunque, llegado el caso, también se los zampa flaquitos...</p> <p>- ¡Pues algo tendremos que hacer! -dijo Titiritesa.</p>	<p>Nada más llegar encontraron el rey Godofredo, llorando a moco tendido.</p> <p>- ¿Qué le pasa, majestad? -preguntó Titiritesa.</p> <p>- Zamposiete Deumbocado se ha llevado a mi hija WENDOLINA -dijo el rey.</p> <p>Y Godofredo, aterrado, contó lo que sabía de aquel monstruo:</p> <p>- Vive en una cueva, en la montaña; siempre anda con un jersey azul, sucio y todo roto. En la punta de la nariz tiene un grano que, según lo hambriento que esté, se le va poniendo colorado. Lo que más le gusta son los niños gorditos; aunque, llegado el caso, también se los zampa flaquitos...</p> <p>- ¡Pues algo tendremos que hacer! -dijo Titiritesa.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>S'observa un home amb un fez.</p> <p>D'aquest personatge ix un globus de còmic amb la forma de la cara d'un monstre gran amb els ulls oberts i amb un contorn negre, un nas gros amb una berruga i una boca gran oberta que ens deixa veure les seues ferotges i temibles dents triangulars.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, com que el/la narradora/a té aquestes característiques podem saber que Godofredo estava plorant molt fort perquè estava aterrit.</p> <p>Empren noms molt característics i que expressen molta informació respecte als personatges.</p>

Seqüència:
Podem observar com el dit índex del personatge, Godofredo, ens avança l'ordre de lectura de les pàgines següents.

En primer lloc, Godofredo el rei, que es tracta del nom d'un rei que també ho és en la vida real. Seguidament, Zamposiete Deunbocado que té la particularitat d'una persona gran i amb molta fam, que es menjaria qualsevol cosa i en aquest cas menja xiquets/es com ho fan les bruixes. I finalment, la princesa Wendolina amb un nom dolç i que expressa tendresa.

El rei fa una descripció del monstre amb rimes per a que els i les lectors/es continuen amb motivació la lectura, es pot apreciar en "gorditos" i "flaquitos" i en altres assonants com "colorado" i "caso".

Seguim observant les intervencions en negreta per a transmetre el canvi de to durant la lectura, fet que ajuda als i les lectors/es a distingir la veu de el/la narrador/a dels personatges.

Relació text-imatge

El text ens presenta a Zamposiete Deunbocado, destacant que fa (menjar xiquets), com va vestit (amb el jersei blau i brut) i on viu (en una cova, a la muntanya). I la imatge ens mostra el físic del seu rostre de manera més detallada. Això, ens possibilita crear el personatge completament, gràcies a la relació complementària que presenten aquestes pàgines.

Referències intertextuals

El nom del monstre "Zamposiete Deunbocado" és referit a un ogre, ja que tenen aquesta qualitat i a més ho especifica posteriorment el text dient que menja a xiquets.

Un ogre és un element propi dels contes meravellosos. Un ogre (ogresa, en femení) és una criatura humanoide de la mitologia de molts països. Apareix en alguns contes de fades, en els que sol alimentar-se de persones, especialment nens. La frase: «Oloro a carn fresca» és pròpia dels ogres des que Perrault va publicar el conte d'en Patufet en 1697 en el seu llibre Contes d'antany (Histoires ou contes du temps passé. Avec des moralités).

Font: <https://es.wikipedia.org/wiki/Ogro>

Pel que fa a les dents també són les d'un tauró fins, perillosos i amb aquesta forma triangular. Seguidament, la berruga del nas lliga amb el nostre imaginari literari col·lectiu sobre les bruixes.

Finalment, el barret de l'home. El fez o tarbush és un tocat masculí estès des del segle XIX per diversos països, especialment Turquia i el Nord d'Àfrica. El nom prové de la ciutat de Fes (Marroc), on es va elaborar el tint, fet de baies de color carmesí, que s'utilitzava per tenyir la gorra.

Font: [https://es.wikipedia.org/wiki/Fez_\(sombbrero\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Fez_(sombbrero))

Il·lustració

Al día siguiente,
Titiritesa y Bufaldino decidieron rescatar a Wendolina.

Encontraron a Zamposiete Deunmbocado
a la sombra de un roble,
tocando la flauta de tal modo
que burro y princesa tuvieron que taparse los oídos.

Entonces Titiritesa se acercó y le dijo:

- Si dejas de zampar niños
y nos devuelves a Wendolina,
te enseñaré a tocar.

- Es que si no zampo niños, ¡me moriré de hambre!
-exclamó el monstruo.

- Puedes hacerte vegetariano, como mi tío Feliciano
-le propuso Titiritesa-.
Y te daré... ¡un jersey nuevo!

Text

Al día siguiente,
Titiritesa y Bufaldino decidieron rescatar a Wendolina.

Encontraron a Zamposiete Deunmbocado
a la sombra de un roble,
tocando la flauta de tal modo
que burro y princesa tuvieron que taparse los oídos.

Entonces Titiritesa se acercó y le dijo:

- Si dejas de zampar niños
y nos devuelves a Wendolina,
te enseñaré a tocar.

- Es que sin no zampo niños, ¡me moriré de hambre!
-exclamó el monstruo.

- Puedes hacerte vegetariano, como mi tío Feliciano
- le propuso Titiritesa -.
Y te daré... ¡un jersey nuevo!

Anàlisi de la il·lustració

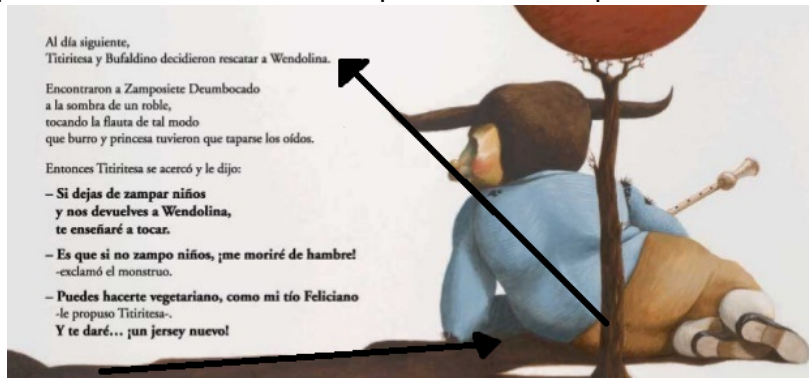
En aquesta part de la història trobem un monstre descuidat amb una camiseta blava trencada sota d'un roure amb una flauta.

Anàlisi del text

Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a

El monstre té unes banyes molt grans i amb un pelatge que recobreix el seu cos, cosa que en els homes transmet una imatge forta i salvatge.

Malgrat que, la posició mig gitada no proporciona ferocitat, més aviat ens dóna una sensació de calma i tranquil·litat amb la que no comptaven els i les lectors/es després de la descripció del rei.

Seqüència:

El terra ens remet de dreta a esquerra i l'esguard de Zamposiete ens torna a remetre al text.

mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiegètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, en aquest cas sabem que Bufaldino i Titiritesa van ser els que van tindre la iniciativa de rescatar a la princesa.

Pel que fa al text, diu que l'arbre és un roure que normalment sol ser fort, però amb relació a la il·lustració, al costat del monstre és xicotet.

A més, realitza una rima en "vegetariano" i "Feliciano".

Canvia la història tradicional, és un monstre que s'anomena Zamposiete Deumbocado, però és vegetarià. Aquest fet trenca les expectatives de lectura que ens havíem fet de l'argument.

Seguidament, Titiritesa explica que ensenyarà a tocar la flauta a Zamposiete. I ens done més informació de la princesa, sobre la seua actitud enfront de la resolució de conflictes.

Trobem les intervencions en negreta per a transmetre el canvi de to que ajuda a diferenciar la veu de el/la narrador/a amb la dels personatges.

Relació text-imatge

En aquestes pàgines el text i la imatge es complementen per donar-nos informació sobre les actituds dels personatges. En primer lloc, el text reflecteix la negociació amb els personatges, mentre que la imatge ens transmet calma en Zamposiete amb la seua posició.

Referències intertextuals

S'anomena flauta a un tipus d'instrument musical de vent. Per la senzillesa de la seua construcció, pot ser que siga un dels instruments més antics, doncs amb diverses formes es troba en totes les cultures.

La flauta que toca Zamposiete és una flauta de bec barroca.

Font: <https://es.wikipedia.org/wiki/Flauta>

https://es.wikipedia.org/wiki/Flauta_dulce

<https://flautadepico.consev.es/modelos-de-flauta-de-pico/>

Il·lustració	Text
 <p>Hacía tiempo que el monstruo soñaba con cambiar de jersey, y aceptó entusiasmado.</p> <p>Titiritesa le chocó la mano, enorme y peluda; y Bufaldino le chocó el rabo: cinco veces hacia arriba y otras tantas hacia abajo.</p> <p>Enseguida fueron a buscar a Wendolina; y, después de las presentaciones, burro, monstruo y princesas se pusieron en camino hacia Pasadomañana.</p>	<p>Hacía tiempo que el monstruo soñaba con cambiar de jersey, y aceptó entusiasmado.</p> <p>Titiritesa le chocó la mano, enorme y peluda; y Bufaldino le chocó el rabo: cinco veces hacia arriba y otras tantas hacia abajo.</p> <p>Enseguida fueron a buscar a Wendolina; y, después de las presentaciones, burro, monstruo y princesas se pusieron en camino hacia Pasadomañana.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Apareix un fons ple de roures alineats i ens mostra per primera vegada a Wendolina amb uns cabells curts i un serrell recte que li cobreix part de la seua cara fina i morena. A més, té els ulls oberts i una boca petita i delicada. Wendolina porta roba d'una princesa que pot transmetre l'oportunitat de renàixer i compta amb una mà recolzada en el mentó mostra un aspecte d'interès, pensament o reflexió cap a Titiritesa.</p> <p>També trobem a Zamposiete Deunbocado amb una posició que mostra una forma de ser, agraït i entregat per les princeses, en la dreta es recolza sobre el muscle de Titiritesa que indica una mostra de confiança i amb l'esquerra fa un gest de presentació a Wendolina.</p> <p>Cal observar com l'il·lustrador ha volgut que parem l'atenció en Wendolina fent que la resta de personatges miren cap a ella, fins i tot, llevant-li importància a Titiritesa, ficant-la d'esquena. De fet, Wendolina és la que ens acompanya amb la direcció del seu cos.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiegètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, en aquestes pàgines torna a expressar un desig, com va fer en Mandolina amb el casament de Titiritesa. En aquesta ocasió del monstre cap al canvi de jersei. Aquest fet, ens permet entendre els sentiments del personatge.</p> <p>En el text, observem l'expressió de xocar la mà, un costum que tenim molt arrelada en la societat entre els éssers humans i ens dona vitalitat.</p> <p>Troblem també alguns recursos lingüístics com una anàfora i el paral·lelisme quan diu "hacia arriba" i "hacia abajo" o "le chocó la mano" i "le chocó el rabo" que ajuden a fer la lectura més dinàmica.</p>

Hacia tiempo que el monstruo
soñaba con cambiar de jersey,
y aceptó entusiasmado.

Titiritesa le chocó la mano, enorme y pelada;
y Bufaldino le chocó el rabo:
cinco veces hacia arriba
y otras tantas hacia abajo.

Enseguida fueron a buscar a Wendolina;
y, después de las presentaciones,
burro, monstruo y princesas
se pusieron en camino hacia Pasadomañana.

Seqüència:

La línia del paisatge d'arbustos dirigeix la lectura d'esquerra a dreta.

També una rima que continue fent una sensació de ritme en el text, en aquest cas entre “rabo” i “abajo”.

Relació text-imatge

En aquesta imatge continua destacant la complementarietat entre les dues parts. Mentre que el text ens explica la manera de saludar dels personatges, la imatge ens ajuda a comprendre la curiositat per part de Wendolina.

Referències intertextuals

La roba de Wendolina ens recorda a una de les obres realitzades per l'artista Corneille Lyon, artista del segle XVI, en un retrat femení que va fer l'any 1530. Els personatges retratats eren membres de les classes altes franceses.

Font:

<https://www.meisterdrucke.es/impresion-art%C3%ADstica/Corneille-de-Lyon/722308/Retrato-femenino.-1530..html>

https://es.wikipedia.org/wiki/Corneille_de_Lyon

A més, pel que fa al “xocs de mans” que són una expressió que s'utilitza en moments de celebracions.

Il·lustració	Text
 <p>Wendolina iba delante y Titiritesa, detrás. - ¡Qué bien hueles...! -murmuró Titiritesa. - ¡Es colonia de azúcar! -dijo Wendolina.</p> <p>Entonces sintieron una brisa juguetona que les hizo cosquillas en el pensamiento.</p>	<p>Wendolina iba delante y Titiritesa, detrás.</p> <p>- ¡Qué bien hueles...! -murmuró Titiritesa. - ¡Es colonia de azúcar! -dijo Wendolina.</p> <p>Entonces sintieron una brisa juguetona que les hizo cosquillas en el pensamiento.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Trobem a les princeses sobre el burro Bufaldino cavalcant com una de les escenes més conegudes dels contes de princeses, però aquesta vegada la que dirigeix és Wendolina, donant a entendre que ambdues poden fer el mateix, i eliminant la connotació de propietat enfront del animal, és a dir, mostra que Bufaldino no pertany a cap.</p> <p>Observem la temporada de la tardor amb la caiguda de les fulles, els arbres muden les seues fulles provocant un canvi de la mateixa manera que ho fan elles, un període de transició que anteriorment hem anat assenyalant i que es manté al llarg de la història perquè els i les lectors/es tinguem fem eixa relació amb la naturalesa, possiblement per a tractar-lo de la manera més natural possible.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, el/la narrador/a ens permet saber els pensaments de les princeses mitjançant la brisa "juguetona" i les cosquerelles que senten.</p> <p>El text juga en les sensacions, endinsant als i les lectors/es en el sentit de l'olfacte amb un perfume i és barrejat amb el gust en un record dolç que ja sabem que a Titiritesa li encanta.</p> <p>Seguidament, el sentit del tacte és transmès per les cosquerelles exhibint una sensació agradable i de riialla, de la mateixa manera que la brisa es basa en el joc i la diversió per aconseguir crear una sensació de plaer, comoditat i relaxació que també arriba a nosaltres.</p> <p>Podem observar com les intervencions apareixen en negreta per a transmetre el canvi de to a l'hora de llegir, diferenciant la veu de el/la narrador/a dels personatges.</p>

Seqüència:
 Les orelles de l'ase ens dirigeixen l'esguard des de l'esquerra fins a la dreta.

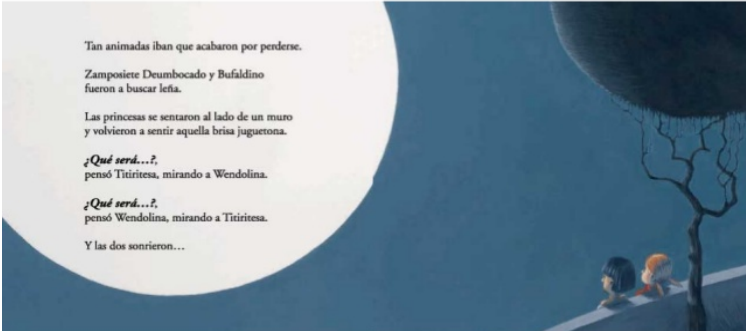
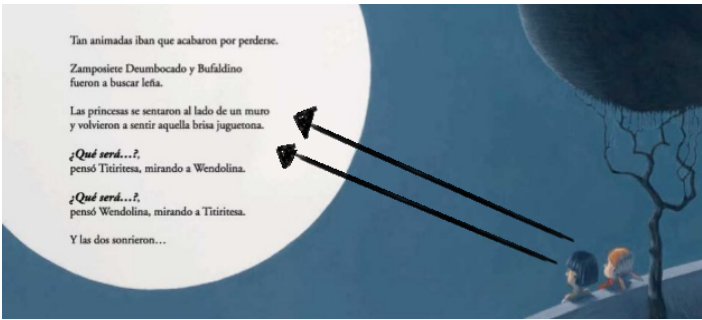
Relació text-imatge

El text i la imatge es troben complementats, ja que les dues parts ens deixen veure la complicitat entre les princeses. Però, el text ens permet conèixer el diàleg que estan mantenint, mentre que la il·lustració ens mostra la complicitat entre elles.

Referències intertextuals

La il·lustració ens recorda a les típiques escenes de les pel·lícules de princeses en les quals normalment és el príncep el que porta a la princesa i en aquest llibre no podia faltar, realitzant els canvis de l'anàlisi.

Il·lustració	Text
 <p>Tan animadas iban que acabaron por perderse. Zamposiete Deumbocado y Bufaldino fueron a buscar leña. Las princesas se sentaron al lado de un muro y volvieron a sentir aquella brisa juguetona. <i>¿Qué será...?,</i> pensó Titiritesa, mirando a Wendolina. <i>¿Qué será...?,</i> pensó Wendolina, mirando a Titiritesa. Y las dos sonrieron...</p>	<p>Tan animadas iban que acabaron por perderse.</p> <p>Zamposiete Deumbocado y Bufaldino fueron a buscar leña.</p> <p>Las princesas se sentaron al lado de un muro y volvieron a sentir aquella brisa juguetona.</p> <p><i>¿Qué será...?,</i> pensó Titiritesa, mirando a Wendolina.</p> <p><i>¿Qué será...?,</i> pensó Wendolina, mirando a Titiritesa.</p> <p>Y las dos sonrieron...</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Aquestes pàgines trobem el text en l'interior d'una lluna plena i blanca situada a la part esquerra, mentre fa un contrast en l'obscur blau que ens submergeix en la nit que cobreix tot el fons. Per l'altra banda, les princeses es troben baix un roure recolzades sobre un mur mirant la lluna.</p> 	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, sabem que les princeses que estaven mirant-se, finalment es van somriure.</p> <p>Pel que fa al text, compta amb l'ús de la paraula perdre's com deixar-se portar per les coses que vols. I seguidament els personatges que les acompanyen se'n van a buscar alguna cosa que els protegeix del fred de la nit, encara que elles no ho necessiten per l'atracció que tenen i això les fa quedar-se només amb la companyia mútua, tornant a la sensació de la brisa i del joc, un moment el que s'entén com estar còmode.</p>

Seqüència:

En aquesta imatge les mirades de les princeses condueixen la nostra pròpia, que ens porta a observar el text situat en la lluna.

A més, els colors generals que representen la nit són obscurs, fet que ens desvia l'atenció cap a la lluminositat.

El text emprava recursos estilístics com en l'anterior de l'anàfora i el paral·lelisme “¿Qué será...? pensó (...), mirando a (...)”, malgrat no trobar resposta i no dir res.

En aquestes pàgines existeix un canvi en la tipografia amb lletra cursiva i negreta en “Què serà” seguit dels punts suspensius per a expressar misteri i crear intriga.

Relació text-imatge

En aquest cas, tornen a marcar la importància del text de la mateixa manera que ha aparegut amb el monstre anteriorment en la seua presentació, amb les protagonistes d'esquenes mirant-lo directament. En aquestes pàgines es realitza un efecte de predominança en el text, ja que el buit de la il·lustració ho acompanya, però sense que contengui el mateix. La il·lustració ens deixa observar el lloc on es troben i el moment del dia en què es narra, per això podem dir que no es fa repetició, perquè podem continuar llegint els dos codis: el textual i el visual. Ja que les preguntes del text ens generen expectatives que aprofundeixen més en la il·lustració.

Referències intertextuals

Referències com a lectora:

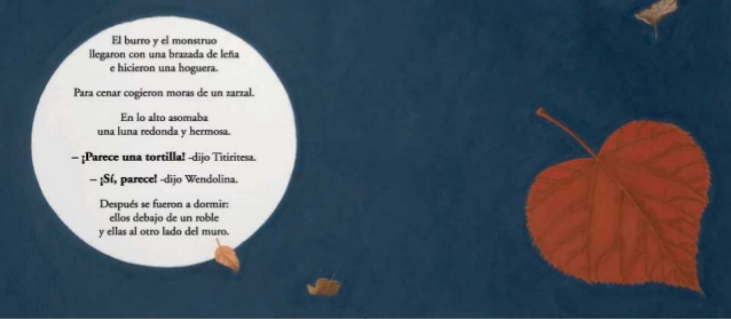
La lluna plena significa plenitud, puresa, naturalesa, força i aquest pot ser el poder que ens poden produir les protagonistes. La lluna plena o ple de la lluna, també denominat pleniluni, és la fase lunar que té lloc quan la Terra està situada exactament entre el Sol i la Lluna.

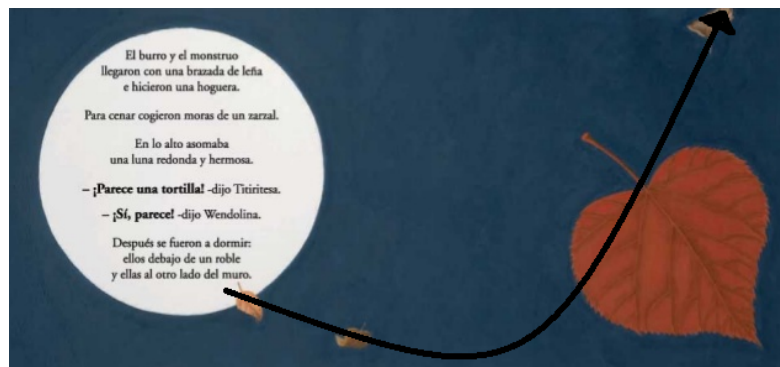
Font: https://ca.wikipedia.org/wiki/Lluna_plena

El cos d'una dona i el cicle femení estan connectats amb la Lluna i la Terra. Una dona, a través del seu cicle menstrual, travessa les diferents energies lunars (lluna nova, primer trimestre, lluna plena, tercer trimestre). Al seu torn, estan connectats a les diferents estacions (primavera, estiu, tardor i hivern).

Font: <https://ca.laraform.com/women-and-moon-female-cycle-1822>

Il·lustració	Text
 <p>El burro y el monstruo llegaron con una brazada de leña e hicieron una hoguera.</p> <p>Para cenar cogieron moras de un zarzal.</p> <p>En lo alto asomaba una luna redonda y hermosa.</p> <p>- ¡Parece una tortilla! -dijo Titiritesa.</p> <p>- ¡Sí, parece! -dijo Wendolina.</p> <p>Después se fueron a dormir: ellos debajo de un roble y ellas al otro lado del muro.</p>	<p>El burro y el monstruo llegaron con una brazada de leña e hicieron una hoguera.</p> <p>Para cenar cogieron moras de un zarzal.</p> <p>En lo alto asomaba una luna redonda y hermosa.</p> <p>- ¡Parece una tortilla! -dijo Titiritesa. - ¡Sí, parece! -dijo Wendolina.</p> <p>Después se fueron a dormir: ellos debajo de un roble y ellas al otro lado del muro.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Podem observar dos elements clars. En primer lloc, la lluna, situada a la pàgina de l'esquerra-superior, aquesta vegada es veu sencera i torna a arreplegar el text en el seu interior, deixant el fons obscur de la nit. I en segon lloc, quatre fulles caigudes de la tardor, que indiquen eixe moment de canvi d'estació i pot ser, de moment de la vida. A més, una d'elles té un volum més gran situat a la part contrària de la lluna en la dreta-baix, aquesta amb forma de cor de color roig i unes venes molt marcades. Aquesta fulla és la mateixa de les guardes del llibre.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, en aquestes pàgines l'autor ens comenta les accions com sopar o dormir; però també ens comenta que la lluna era rodona i bonica, quan li atribuïm aquestes característiques ens dona una visió subjectiva.</p> <p>Empre l'ús de les negretes de la mateixa manera que ho fa al llarg del llibre en les intervencions per a marcar en canvi d'intenció en la lectura d'aquestes parts.</p>

Seqüència:

En primer lloc, el vol de les fulles marquen els pas d'esquerra a dreta. I seguidament, podem adonar-nos de la senyalització de la fulla, com la punta ens indica el camí per continuar llegint amb eixa manera indirecta que ens captiva i ens convida a passar la pàgina.

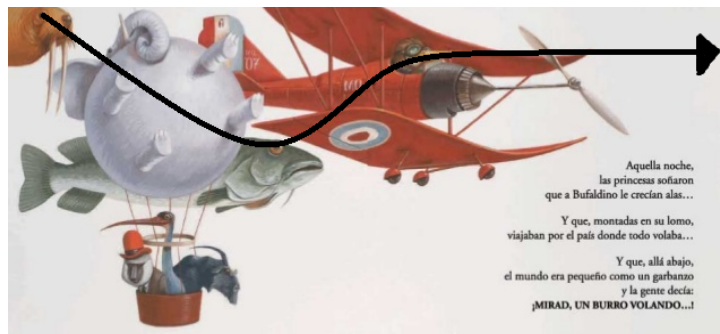
La línia naix de la part inferior de la lluna, segueix la direcció que marquen les fulles, passa per la fulla gran i acaba en la fulleta de la part superior dreta.

Relació text-imatge

Aquesta vegada, els personatges apareixen en el text, però no en la il·lustració. Aquest fet potencia la imaginació dels i les lectors/es perquè cadascun/a pugui crear-se la seqüència dels fets relatats, per això podem destacar un contrapunt, ja que ens ofereix diferents punts de vista de l'argument.

De la mateixa manera, apreciem la complementarietat entre els dos codis que continua sent part essencial de l'àlbum. Per una part, el text ens explica la conversació entre les princeses, mentre que la imatge aporta la visió cap a la lluna i proporciona l'ambientació.

Il·lustració	Text
 <p data-bbox="779 395 981 560"> Aquella noche, las princesas soñaron que a Bufaldino le crecían alas... Y que, montadas en su lomo, viajaban por el país donde todo volaba... Y que, allá abajo, el mundo era pequeño como un garbanzo y la gente decía: ¡MIRAD, UN BURRO VOLANDO...! </p>	<p data-bbox="1637 236 2069 331"> Aquella noche, las princesas soñaron que a Bufaldino le crecían alas... </p> <p data-bbox="1536 371 2069 435"> Y que, montadas en su lomo, viajaban por el país donde todo volaba... </p> <p data-bbox="1525 475 2069 603"> Y es que, allá abajo, el mundo era pequeño como un garbanzo y la gente decía: ¡MIRAD, UN BURRO VOLANDO...! </p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p data-bbox="159 699 1106 799"> En aquesta pàgina apareix la il·lustració a la part de l'esquerra-superior i el text en la part dreta-inferior, és a dir, torna a fer aquesta diagonal que fa que el lector-a pugui començar a llegir la imatge abans del text. </p> <p data-bbox="159 834 1106 1070"> La Il·lustració inclou animals que es troben en l'aire, a l'altura d'una avioneta roja amb una diana i dirigida per un ocell aviador, un peix i una morsa que naden per l'aire i un elefant unflat que fa de globus aerostàtic amb tres animals a l'interior de la cistella: un nyu amb ulleres, un mico amb un vestit, corbata i un barret roig i un "gamusino", un animal fantàstic que apareix en la pel·lícula d'UP. Dos d'aquests tres, es troben mirant cap a baix per simular la distància a la qual es troben. </p> <p data-bbox="159 1106 1106 1206"> La il·lustració ara torna a mostrar un fons blanc i amb colors vius que es nota als ulls perquè hem vingut d'unes pàgines amb el fons fosc, cosa que trasllada als i les lectors/es a un altre lloc. </p>	<p data-bbox="1126 699 2074 1002"> Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiègètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Per exemple, en aquestes pàgines arriba a endinsar-nos als seus pensaments permetent que el/la narrador/a pugui contar el que somien les princeses eixa nit. </p> <p data-bbox="1126 1037 2074 1174"> El text juga amb la fantasia: volar per un país on tot volava. Es tracta de tenir una qualitat que només alguns superherois i superheroïnes poden tindre, i on deixa veure que un dels somnis és viure en un lloc on tot pot ocórrer. A més, quan elles es poden sentir lliures i fer el que els agrada. </p> <p data-bbox="1126 1209 2074 1409"> El text compta amb l'aparició d'una comparació: el món era tan menut com un cigró, vol dir que volaven molt alt. Fins i tot, emprà hipèrboles que mostren que tot era possible: els ases volaven. Seguidament, podem destacar l'expressió "¡MIRAD, UN BURRO VOLANDO...!" en negretes i en lletra majúscula per generar un crit en la lectura d'aquesta línia. </p>

Seqüència:

La direccionalitat en aquestes pàgines ve lligada pel cap de la morsa, el peix i l'avió donen una clara referència d'horitzontalitat des de l'esquerra fins a la dreta.

Relació text-imatge

La relació del text i la imatge ens col·loca en dos punts diferents de vista. Per això, continuem realçant la relació complementària i d'ampliació en aquestes pàgines. Per una banda, la il·lustració ens deixa bocabadats amb la quantitat d'elements que apareixen; les dimensions; el lloc en què es troben, l'aire; a més fa un ús del surrealisme, aquesta es troba posicionada de baix cap a dalt. Mentre que el text, ens torna a la realitat dient que només es tracta d'un somni, per això en aquest cas el text apareix en l'altra part de la pàgina, per llegir com estem acostumats d'esquerra a dreta i no és fins que arribem al text quan ens posicionem en la visió de les princeses.

Referències intertextuals

Dins de la cistella trobem els tres animals amb significats molt diferents:

En primer lloc, trobem el nyu és un animal migratori que es troba sempre en moviment, sense un lloc fix, són nòmades. Els nyus són un gènere d'antílops i són bòvids. Les dues espècies d'aquest grup són el de cua blanca i el nyu blau, són oriündes d'Àfrica. El nyu negre ha romàs a la seua distribució original i ha canviat poc de l'espècie ancestral, mentre que el nyu de cua blanca ha evolucionat més per a adaptar-se als herbassars oberts que habita al sud.

Font: [Nyu - Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure \(wikipedia.org\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Nyu)

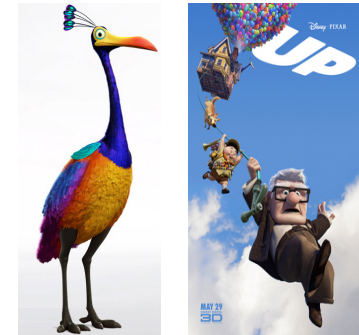

Seguidament, apareix un mico, l'animal amb més aparença física tant en la il·lustració com en la vida real als humans. Els micos són simis de cua llarga, característicament són àgils grim pant entre els arbres, tenen els ulls en posició frontal i mans i peus prènsils. Principalment mengen fruita i llavors. Viuen només a l'Àfrica, l'Àsia i Amèrica.

Font: [Micos - Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure \(wikipedia.org\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Micos)

I finalment, el "gamusino" que apareix en la pel·lícula de UP. El gamusino animal imaginari típic de diverses regions d'Espanya que serveix per a bromes i quintades, especialment a nens.

Font: [Gamusino - Wikipedia, la enciclopedia libre](https://ca.wikipedia.org/wiki/Gamusino)

és un
gastar

més
bon

Seguidament trobem un avió roig que es pot relacionar amb l'avió més conegut en la Segona Guerra Mundial, el de Manfred von Richthofen, conegut com el "barón rojo". Una de les coses que més destaca és el seu treball perquè va guanyar el seu cometi bèl·lic que va crear dignitat i respecte.

Font: [El Barón Rojo, el nacimiento de una leyenda de la aviación \(nationalgeographic.com.es\)](https://www.nationalgeographic.com.es)

Pel que fa al text, empra l'expressió de "un burro volando" fent referència al refrany existent que destaca coses inexplicables i que no ocorren mai. Una expressió col·loquial que s'utilitza per a situacions que no passaran en la vida i que es consideren una bogeria.

Font: <https://kodachy.wordpress.com/2016/07/04/10-tipos-de-supersticiones-en-japon-y-como-evitarlas/un20burro20volando/>

Il·lustració	Text
 <p>Rodando por una pendiente, llegaron al Sueño de Trampitán, donde vivía Juan Delacueva, famoso inventor de palabras (había inventado <i>Chisgarabís, Rampataplán, Chascarraschás, Tantarantán...</i>).</p> <p>De repente, Juan Delacueva salió de un montón de letras, gritando:</p> <p>- ¡Ya tengo una palabra para hacer reír!</p> <p>- ¿Cuál? -preguntó Titiritesa.</p> <p>- ¡TRUKULUTRÚ!</p> <p>Y las princesas empezaron a reírse a carcajadas.</p>	<p>Rodando por una pendiente, llegaron al Sueño de Trampitán, donde vivía Juan Delacueva, famoso inventor de palabras (había inventado <i>Chisgarabís, Rampataplán, Chascarraschás, Tantarantán...</i>).</p> <p>De repente, Juan Delacueva salió de un montón de letras, gritando:</p> <p>- ¡Ya tengo una palabra para hacer reír!</p> <p>- ¿Cuál? -preguntó Titiritesa.</p> <p>- ¡TRUKULUTRÚ!</p> <p>Y las princesas empezaron a reírse a carcajadas.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>En aquesta imatge trobem el text a l'esquerra, mentre que el personatge es troba a la dreta i l'abecedari ocupa la part inferior.</p> <p>Ens trobem un personatge simpàtic subjectant dues "T" en les mans com si foren baquetes de tambors i col·locant la cara dins de la part inferior d'una "g". A més colpeja una "E" que es troba en una filera de lletres de l'abecedari. La "T" pot estar referida per la paraula "Trukulutrú".</p> <p>Per especificar, hem d'observar com la "g" es troba entre cometes i és de grans dimensions, mentre que la "E" està situada entre la resta de les lletres de la part inferior i observem com ix una cometa en colpejar-la que indica moviment.</p>	<p>Veü narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). En aquestes pàgines continua relatant el somni dels pensaments de les princeses. A més, el/la narrador/a ens proporciona entre parèntesis alguns exemples de les paraules inventades pel personatge que apareix.</p> <p>La tipografia ací és molt important, hi ha paraules i grafies de diferent mida. Apareixen els exemples d'altres paraules que Juan Delacueva havia inventat amb una disminució de la dimensió, tot seguint marquem com aquestes estan en cursiva. Mentre que l'última "TRUKULUTRÚ" apareix més gran i en majúscules.</p>

Rodando por una pendiente, llegaron al Sueño de Trampitán, donde vivía Juan Delacueva, famoso inventor de palabras (otras inventado Chisgarabís, Rampataplán, Chascarraschás, Tantarantán...).

De repente, Juan Delacueva salió de un montón de letras, gritando:

- ¡Ya tengo una palabra para hacer reír!
- ¿Cuál? -preguntó Titiritesa.
- ¡TRUKULUTRÚ!

Y las princesas empezaron a reírse a carcajadas.

El text es sotmet a defensar el poder de les paraules dites per un personatge anomenat "Juan Delacueva" en un somni de "Trampitán" i era un inventor de paraules: "chisgarabís", "rampataplán", "chascarraschás", "tantarantán" i finalment "trukulutrú".

Seqüència:

Les lletres de la part inferior formen una seqüència que ens dirigeix des de l'esquerra fins a la dreta.

Relació text-imatge

Aquestes pàgines mantenen la relació de complementarietat i ampliació. En el text ens explica qui és el nou personatge i el que succeeix en l'argument, mentre que la imatge ens aporta informació sobre l'actitud d'aquest i les accions que realitza.

Referències intertextuals

Una primera referència intertextual és el nom de Juan de la Cueva va ser un poeta i dramaturg espanyol del segle d'Or i una persona molt important en la literatura.

Font: https://es.wikipedia.org/wiki/Juan_de_la_Cueva

El somni anomenat "Trampitán", la segona referència intertextual, ve del nom d'una pàgina web amb recursos per a crear històries, per treballar tècniques teatrals i va dirigida a mestres, educands, actors i actrius o aficionats/des d'aquesta òrbita.

Pàgina web: [TRAMPITÁN \(trampitan.es\)](http://trampitan.es)

Font: <https://www.trampitan.es/ejercicios/>

Quant al significat de dos de les paraules segons la RAE:

- “chisgarabís”: Chiquilicuatre. **1. m. y f. coloq.** Persona sovint jove, una cosa arrogant i d'escassa formalitat o sensatesa.
- “tantarantán”: **1. m.** So del tambor o del tabal, quan es repeteixen els cops.

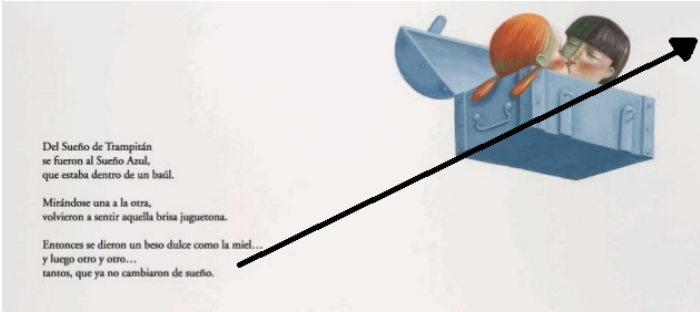
Font: [tantarantán | Definición | Diccionario de la lengua española | RAE - ASALE](#)
[chisgarabís | Definición | Diccionario de la lengua española | RAE - ASALE](#)

Quant a la “G” i la “E” si les unim fan “gegege”, una forma d'expressar les rialles en missatges de text, per fer entendre que alguna cosa ens ha semblat graciosa.

L'ús de les paraules inventades ens transmet un to d'ironia que s'ha emprat en diverses històries al llarg del temps. Aquests són alguns dels exemples que s'han emprat:

- “supercalifragilísticoespiralidoso” es emprat en la pel·lícula de Mary Poppins per a poder expressar les paraules que no es poden expressar amb paraules reals, és una paraula que serveix com a recurs per no quedar-se en blanc davant d'alguna situació.
Font: <https://www.youtube.com/watch?v=voCldVzD5CM>
- “hakuna matata” és una expressió per a referir-se a Carpe Diem o la manera de dir que hem d'aprofitar cada moment que es va emprar en el Rei Lleó, tanmateix existeix com a expressió real suajili.
Font: [Significado de Hakuna Matata \(Qué es, Concepto y Definición\) - Significados](#)
- “ohana” rep el significat de família en la cultura hawaiana com hem après en Lilo & Stitch.
Font: [Ohana - Wikipedia. la enciclopedia libre](#)

Il·lustració	Text
 <p>Del Sueño de Trampitán se fueron al Sueño Azul, que estaba dentro de un baúl.</p> <p>Mirándose una a la otra, volvieron a sentir aquella brisa juguetona.</p> <p>Entonces se dieron un beso dulce como la miel... y luego otro y otro... tantos, que ya no cambiaron de sueño.</p>	<p>Del Sueño de Trampitán se fueron al Sueño Azul, que estaba dentro de un baúl.</p> <p>Mirándose una a la otra, volvieron a sentir aquella brisa juguetona.</p> <p>Entonces se dieron un beso dulce como la miel... y luego otro y otro... tantos, que ya no cambiaron de sueño.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>La il·lustració mostra a ambdues princeses besant-se dins d'un bagul amb aparença de metall, dur i resistent obert que ens permet veure-les amb els ulls tancats i sentint el moment.</p> <p>En aquestes pàgines la imatge es troba en la part superior dreta, el que ens dóna la sensació de volar, de la mateixa manera que ho feien en el somni.</p> <p>A més, les cuetes de Titiritesa que van de dreta a esquerra, com si les impulsara el vent, ajuden a completar aquesta sensació.</p> 	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiegètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Ens exposa el pensament de la brisa juganera i també ens concedeix el plaer de saber com van sentir el bes: dolç.</p> <p>El text està situat a la part de baix-esquerra i la il·lustració, dalt-dreta, seguint en la diagonal, aquesta vegada contrària a la normal.</p> <p>Fa referència al somni blau que podem tornar a relacionar amb el príncep blau o entendre que el color no entén de gèneres.</p> <p>Tornem a l'ús del gust dolç que els agrada a les princeses amb la mel i recorren al joc per sobreentendre el divertiment. D'aquesta manera continua fent efecte amb els sentits dels lectors.</p> <p>Es pot apreciar una rima en "Azul" i "baúl" i l'ús dels punts suspensius ens indica una continuació de la mateixa manera que ho fan les paraules "y luego otro y otro".</p>

Seqüència:

En aquesta il·lustració tant les cuetes, la trajectòria del bagul i la direccionalitat de lectura ens dirigeixen cap a la següent pàgina.

Relació text-imatge

Podem observar com els autors persisteixen en la relació de complementarietat i ampliació. Començant per la primera pàgina, una vegada el text finalitza ens duu a l'un buit baix d'un bagul que denota que es troba flotant i que ens trasllada a la il·lustració, una imatge feta costat a recolzada pel text. Podem arribar a un acord entre les parts deixant veure el context en detall.

Referències intertextuals

En primer lloc pel que fa a la il·lustració podem relacionar el bagul obert com "l'eixida del armari" que hem mencionat anteriorment.

Referències com a lectora:

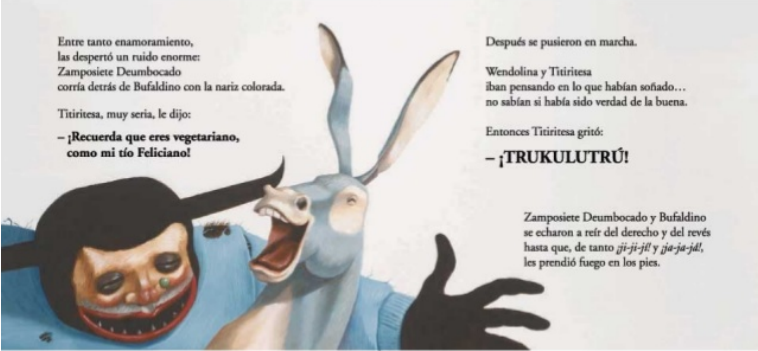
Tanmateix, el fet de tancar els ulls m'ha recordat a una cançó de Raiden anomenada "Haz de luz", dedicada a una xiqueta cega i deixant-nos aprendre aquesta meravellosa, encara que fa la reflexió següent:

Que veas todas las cosas, sobre todo las más importantes,
Pero la cosa es que paradójicamente no se dejan ver las más grandes,
O se ven con los ojos cerrados, por eso será que los cerramos,
Cuando besamos, lloramos y soñamos.

Font: [Haz De Luz LETRA - Rayden | Musica.com](#)
[Rayden - Haz de luz \(Videoclip Oficial\) - YouTube](#)

Personalment, el poder de volar, com ha ocorregut en el somni anterior, podem arribar a entendre-ho com les idees impossibles o les dificultats, inclús es pot relacionar amb un/a superheroi/na, potenciant la seua valentia.

Il·lustració	Text
 <p>Entre tanto enamoramiento, las despertó un ruido enorme: Zamposiete Deumbocado corría detrás de Bufaldino con la nariz colorada.</p> <p>Titiritesa, muy seria, le dijo: - ¡Recuerda que eres vegetariano, como mi tío Feliciano!</p> <p>Después se pusieron en marcha.</p> <p>Wendolina y Titiritesa iban pensando en lo que habían soñado... no sabían si había sido verdad de la buena.</p> <p>Entonces Titiritesa gritó: - ¡TRUKULUTRÚ!</p> <p>Zamposiete Deumbocado y Bufaldino se echaron a reír del derecho y del revés hasta que, de tanto <i>jji-ji- jí!</i> y <i>jja-ja- já!</i>, les prendió fuego en los pies.</p>	<p>Entre tanto enamoramiento, las despertó un ruido enorme: Zamposiete Deumbocado corría detrás de Bufaldino con la nariz colorada.</p> <p>Titiritesa, muy seria, le dijo:</p> <p>- ¡Recuerda que eres vegetariano, como mi tío Feliciano!</p> <p>Después se pusieron en marcha.</p> <p>Wendolina y Titiritesa iban pensando en lo que habían soñado... no sabían si había sido verdad de la buena.</p> <p>Entonces Titiritesa gritó:</p> <p>- ¡TRUKULUTRÚ!</p> <p>Zamposiete Deumbocado y Bufaldino se echaron a reír del derecho y del revés hasta que, de tanto <i>jji-ji- jí!</i> y <i>jja-ja- já!</i>, les prendió fuego en los pies.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>La il·lustració mostra als dos personatges que acompanyen a les protagonistes gaudint de les riallades junts amb la boca oberta i les orelles de Bufaldino estirades cap a dalt que transmeten la felicitat, connexió i comoditat que hi ha entre ells.</p> <p>Seguidament, podem apreciar com les orelles de Bufaldino equilibren la imatge i separen els dos textos.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Aquest es pot apreciar sovint com "muy seria" que ens permet entendre millor les emocions dels personatges, en aquest cas la intenció de Titiritesa; també ho podem percebre en "no sabían si había</p>

Seqüència:

La seqüència de lectura segueix l'ordre d'esquerra a dreta impulsada per la banya de Zamposiete, la rialla de l'ase i l'orella dreta de l'ase que ens duu al text de la pàgina de la dreta.

sido verdad de la buena", ja que ens permet estar al corrent dels pensaments de les princeses.

Altrament, l'ús de la cursiva en la rialla remarca la informació de la il·lustració, de la mateixa manera que usa una rima en "del revés" i "los pies" per donar vitalitat al llibre.

També empra les negretes per a les intervencions dels personatges i, de nou, augmenta la grandària de la paraula "TRUKULURÚ" i la fica en majúscules, amb la finalitat de crear una distinció en la intenció.

En aquest text empra l'element del "nas colorat" que transmet excitació i alegria entre els dos acompanyants i a més Titiritesa li recorda que és vegetarià que pot atribuir-se a l'expressió de "carn o peix" per fer la referència de ser homosexual o heterosexual segons el teu sexe, aparellant la carn amb els homes i el peix, per les clòtxines, amb les dones. Encara que aquesta lectura no la farien els xiquets-es, puix que és una interpretació adulta.

Per l'altre costat, torna a fer l'ús del terme "TRUKULURÚ" per esclatar en les rialles i fer la connexió amb la felicitat, fins a acabar en la sensació del foc en els peus.

Relació text-imatge

Aquestes pàgines continuen quadrant la rellevància entre el text i la il·lustració pel que fa a la dimensió, per a no restar-li importància a cap de les dues parts. Per tant, conservem la relació complementària i d'ampliació. En aquesta ocasió s'alimenten entre si d'una manera molt interessant: en primer lloc, llegim el text d'esquerra a dreta de la pàgina de l'esquerra i arribem a la il·lustració que aporta una extensió del mateix i que a més les orelles de Bufaldino separen el text de l'altra pàgina i ens conviden a llegir-lo, fins que finalment acabem amb la mà estesa i oberta de Zamposiete Deunbocado que ens dirigeix amb els dits la continuació deixant enllestida aquesta part de la història.

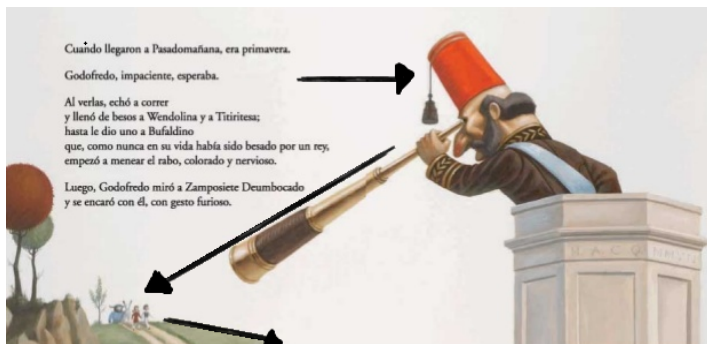
Referències intertextuals

Podem observar una situació que menciona Alvarez, S. en el seu TFG (2019, p.41): "el monstruo y el burro recuerda a la amistad entre Shrek y el asno, sobre todo en la primera película del 2001, reforzado por el uso de la frase "de verdad de la buena", empleada también en este largometraje".

Font: [Princesas y lesbianismo en la LIJ en el álbum de TITIRITESA Nombre \(uji.es\)](http://Princesas y lesbianismo en la LIJ en el álbum de TITIRITESA Nombre (uji.es))

Il·lustració	Text
 <p>Cuando llegaron a Pasadomañana, era primavera. Godofredo, impaciente, esperaba. Al verlas, echó a correr y llenó de besos a Wendolina y a Titiritesa; hasta le dio uno a Bufaldino que, como nunca en su vida había sido besado por un rey, empezó a menear el rabo, colorado y nervioso. Luego, Godofredo miró a Zamposiete Deumbocado y se encaró con él, con gesto furioso.</p>	<p>Cuando llegaron a Pasadomañana, era primavera. Godofredo, impaciente, esperaba. Al verlas, echó a correr y llenó de besos a Wendolina y a Titiritesa; hasta le dio a Bufaldino que, como nunca en su vida había sido besado por un rey, empezó a menear el rabo, colorado y nervioso. Luego, Godofredo miró a Zamposiete Deumbocado y se encaró con él, con gesto furioso.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>En la següent imatge podem percebre al rei en la pàgina de la dreta posat sobre una torre amb una ullera de llarga vista a la mà esquerra, el que ens diu que és esquerrà.</p> <p>En la torre es poden llegir les següents inscripcions: “M. A. C. Q.” i “MMVI”, és a dir, 2007. Que també trobem en l’avió que viatjava en la il·lustració dels animals que volaven “MQ 07”. Això és degut al fet que l’il·lustrador del llibre ha volgut enregistrar el seu nom “Mauricio. A. C. Quarello” i l’any de publicació del llibre, 2007 en diverses parts del llibre.</p> <p>A més, observem a les princeses agafades de la mà com un signe d’afecte.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l’hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d’allò que es narra (diegesi). En aquest text ens permet tenir idea de la inquietud de Godofredo per l’arribada de la seua filla al regne. Alhora el/la narrador/a també presenta els sentiments mitjançant les emocions que exposa Bufaldino (nerviós i acolorit) i la ràbia que Godofredo té contra Zamposiete Deunbocado.</p> <p>Seguidament, el text ens situa en l’estació de la primavera, l’anomenada estació de l’amor. Respecte a les accions del rei notem com s’alegra per la retrobada amb la seua filla i els seus acompanyants.</p> <p>Encara que consolida eixos prejudicis cap al monstre, perquè no ho coneix de veritat i ens ensenya com no hem de fer aquests comentaris i opinions respecte als altres abans d’estar al corrent sobre ells/es.</p>

Seqüència:

En primer lloc, observem al rei que es troba damunt de la torre i de manera més gran que, seguidament, ens convida a mirar la direcció de la ullera per a observar que les princeses estan agafades de la mà, realitzant aquí una transgressió de la imatge que torna la nostra vista enrere. Una vegada arribat a aquest punt, podem continuar el camí pel qual van els personatges, indicant així que ja hem fet una vista completa i podem passar a la següent.

Relació text-imatge

En aquesta part, segueix informant de la relació complementària que text-imatge presenten. En aquest cas, la il·lustració ens aporta informació referent al lloc on està situat Godofredo i el camí per on van els personatges principals per arribar fins al regne. Mentre que el text, ens relata el que succeeix posteriorment, en l'arribada a Pasadomañana.

Referències intertextuals

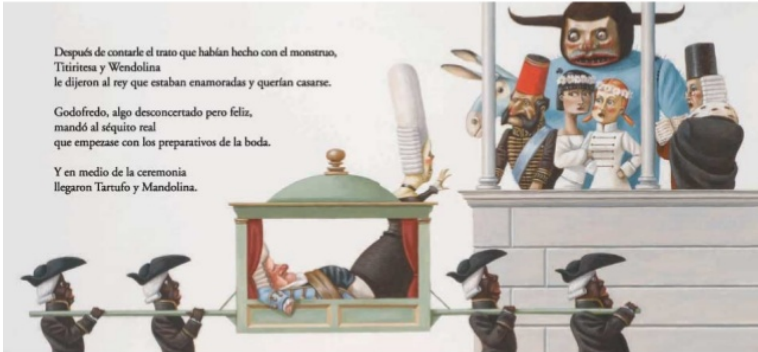

Una ullera de llarga vista és un instrument òptic monocular empleat per veure de prop objectes llunyans. Comprén un objectiu òptic i un altre ocular, generalment col·locats en un tub corredís. Es diferencia d'un telescopi terrestre en el fet que aquest últim té més abast.

Aparegut entre el segle XVI i el XVII, la seua invenció és atribuïda a Joan Roget. En els seus primers temps, va ser utilitzat principalment per marins i naturalistes; encara que, també serveix per a l'observació ornitològica i, fins a cert punt, per a les observacions astronòmiques.

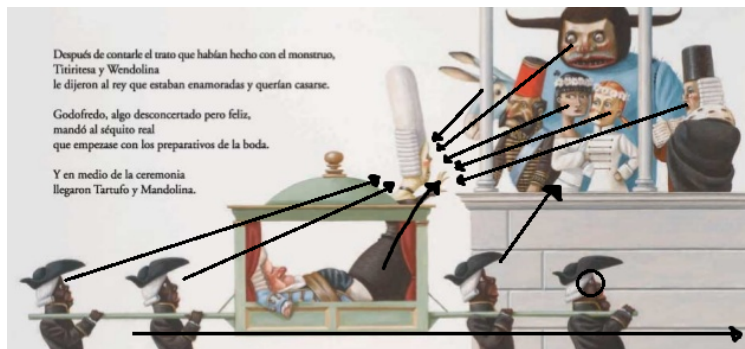
Font: <https://es.wikipedia.org/wiki/Catalejo>

Ens pot informar de les aficions del rei i, a més, per la data de la seua aparició, en el context temporal de la història.

Il·lustració	Text
 <p>Después de contarle el trato que habían hecho con el monstruo, Titiritesa y Wendolina le dijeron al rey que estaban enamoradas y querían casarse.</p> <p>Godofredo, algo desconcertado pero feliz, mandó al séquito real que empezase con los preparativos de la boda.</p> <p>Y en medio de la ceremonia llegaron Tartufo y Mandolina.</p>	<p>Después de contarle el trato que habían hecho con el monstruo, Titiritesa y Wendolina le dijeron al rey que estaban enamoradas y querían casarse.</p> <p>Godofredo, algo desconcertado pero feliz, mandó al séquito real que empezase con los preparativos de la boda.</p> <p>Y, en medio de la ceremonia, llegaron Tartufo y Mandolina.</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Aquesta il·lustració marca el moment de les noces entre les protagonistes amb el vestit blanc, tot i que, mantenen l'estil propi de cadascuna.</p> <p>En primer lloc, destaquem als pares de Titiritesa que vénen des del regne de "Antesdeayer", ja que totes les mirades van dirigides cap a ells. Sobretot, observem l'aspecte desesperat de la mare, reflectit en la mà estesa, mentre que el pare està adormit i no mostra interès. És a dir, els pares de Titiritesa ens mostren els dos punts que podem trobar quan són poc inclinats a intentar comprendre que la diversitat. S'han de respectar i tolerar les idees diferents de les teues, no es tracta de tancar els ulls i deixar-lo córrer com el fa pare, però tampoc llevar la llibertat. Seguidament, també apareixen els personatges que transporten als reis totes persones de color negre, per fer una crítica al racisme que hi ha hagut i encara continua, mostrant-los com a esclaus.</p> <p>Per altra banda, el pare de Wendolina, el rei del regne de "Pasadomañana" els mira amb incredulitat, ho podem apreciar per la posició en la qual es troben les celles.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Gràcies a ell/a deixa que coneguem les opinions de Godofredo, ja que exposa que l'argument de les princeses el deixa desconcertat, però feliç.</p> <p>El text comença amb la confessió d'amor de les princeses cap al rei i la importància que aquestes donen a poder tindre un casament.</p>

Per l'altra, podem observar els tipus d'amistats en les quals et pots trobar: Zaposiete; mostra perplexitat. Bufaldino no mostra cap emoció i s'amaga darrere del pilar.

Per acabar, cal remarcar que qui oficia les noces és una jutgessa. Podem apreciar per la vestimenta que porta i la perruca que es tracta d'una cerimònia civil.

Seqüència:

La cadira de mà ens mostra la línia de lectura d'esquerra a dreta.

Si seguim la direccionalitat de l'esguard dels criats ens convida a continuar cap a l'altra pàgina amb la lectura.

Relació text-imatge

En aquesta relació de complementària i d'ampliació permet apreciar pel text la resposta del pare sobre el casament de les princeses, i a més menciona l'arribada dels pares de Titiritesa, malgrat que és gràcies a la imatge que podem adonar-nos de l'actitud en relació amb la cerimònia.

Referències intertextuals

Apareix un matrimoni civil, ens pot remetre a l'aprovació del matrimoni civil a Espanya. El matrimoni entre persones del mateix sexe a Espanya és legal des del 3 de juliol de 2005.

Font: https://es.wikipedia.org/wiki/Matrimonio_entre_personas_del_mismo_sexo_en_Espa%C3%B1a

Il·lustració	Text
	<p>Quando vio a Titiritesa casándose con otra princesa, a Mandolina le dio un tantarantán y cayó despatarrada.</p> <p>La reina se levantó rápidamente, pero le dio un tintirintín y se cayó de narices.</p> <p>Y así siete veces, hasta que le echaron un cubo de agua fría para reanimarla.</p> <p>Entonces, Titiritesa se acercó a su madre y gritó: - ¡TRUKULUTRÚ!</p> <p>Quando vio a Titiritesa casándose con otra princesa, a Mandolina le dio un tantarantán y cayó despatarrada.</p> <p>La reina se levantó rápidamente, pero le dio un tintirintín y se cayó de narices.</p> <p>Y así siete veces, hasta que le echaron un cubo de agua fría para reanimarla.</p> <p>Entonces, Titiritesa se acercó a su madre y gritó: - ¡TRUKULUTRÚ!</p>
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
<p>Ens mostra a la mare, en la part esquerra, desmaiant-se per la situació en la qual ha perdut el coneixement per les emocions inesperades amb una forma de semicercle amb el seu cos.</p> <p>Seqüència: La línia que ix del cap de la reina arriba fins al final de la pàgina i enllaça amb el text i l'atuell d'ornament o cerimònia, un element arquitectònic. Mentre la mà assenyala la paraula Trukulutrú.</p>	<p>Veü narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). Permet que coneguem el motiu del desmai.</p> <p>Torna a emprar les paraules inventades "tantarantán", "tintirintín" i finalment "TRUKULUTRÚ". Aquesta última en negreta i majúscules.</p> <p>També descriu el que va passar posteriorment al desmai; l'ús de l'aigua freda que la desperta. Fa servir, a més, la paraula "despatarrada" que resta dignitat al desmai de la reina.</p> <p>Fins i tot hi ha diverses paraules que rimen com "Titiritesa" i "princesa" o "narices", "veces" i "Entonces".</p>

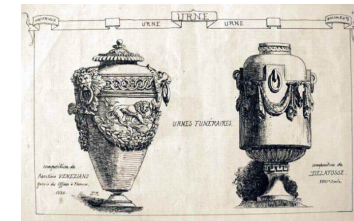
Relació text-imatge

En aquestes pàgines mostren la complementarietat i l'ampliació mitjançant el text que ens transmet informació sobre com succeeix el desmai i la manera d'actuar amb el cub d'aigua freda, però llevant pes al desmai de Mandolina i també la de Titiritesa fent-la riure. Per altra part, la imatge ens ofereix informació respecte al desmai reafirmant importància al succés.

Referències intertextuals

Apareix un atuell d'adornament o cerimònia. Un ornament que s'ha fet servir molt en arquitectura. Aquest el situar per les seues característiques en el Neoclassicisme, uns que apareixen als finals del XVIII.

Font: <http://www.unav.es/ha/002-ORNA/vasos.htm>

podem

Il·lustració

Text

A Mandolina le entró tal ataque de risa que, más que una reina engalanada, parecía una gallina emperifollada.

Para celebrar los nuevos lazos familiares, Godofredo y Tartufo salieron de paseo por el jardín de las mariposas.

Zamposiete Deunbocado fue al sastre real y, en cuanto estrenó el jersey, todo farruco, empezó las clases de flauta.

Anàlisi de la il·lustració

Per continuar, ens trobem amb la il·lustració que apareix a la pàgina de l'esquerra en la qual trobem a Zamposiete amb el seu jersei nou i arreglat, aquesta vegada de color rosa amb el qual es sent molt millor. Es troba darrere d'un biombo roig, un dels quals sosté un espill i fa que

Anàlisi del text

Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus

el monstre puga somriure mostrant-se com és, preocupant-se per la seua imatge. Realment, ell ha estat fingint ser una persona ferotge i agressiva, però ara és quan s'arrisca a ser ell mateix.

També podem observar unes tisores tancades a la part superior-dreta que pot relacionar temps passats.

Seqüència:

Les tisores ens dirigeixen a l'esquerra. I també el sastrer que està d'esquena, dirigint l'atenció a Zamposiete. Per altra part, els dos sastres marquen línies que centren l'atenció en Zamposiete.

records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiagètic" perquè no pertany a el món d'allò que es narra (diegesi). En aquestes pàgines, el/la narrador/a exposa tot l'argument dels diferents personatges. A més, també ens descriu el sentiment de Zamposiete quan es fica el jersei.

Apareix una rima entre "engalanada" i "emperifollada".

Relació text-imatge

En aquestes pàgines també s'interpel·la l'ull que llegeix i el que mira. En primer lloc, comença amb la lectura de la imatge, ja que està situada a l'esquerra que comunica una ampliació de la informació sobre el color del jersei, sobre l'emoció que percep el personatge que no podem apreciar amb el text. I és aquest, el que ens proporciona la informació amb un contrapunt, perquè ens relata el que està ocorrent en altra part del castell, inclús en l'exterior d'aquest, en el jardí i torna a fomentar la imaginació sobre com és aquest. Per aquest motiu, podem destacar la relació complementària i d'ampliació que ens acompanya.

Referències intertextuals

La referència de les tisores ve donada perquè en l'edat mitjana, els habitants eren analfabets i no sabien llegir. Això feia que molts treballs fiquen en les portes dels comerços unes referències mitjançant imatges dels elements que puguen definir el treball.

Seguint Álvarez (2019), A l'edat mitjana els comerços es publicitaven col·locant a la façana dels seus locals l'eina o l'objecte que millor descrivia i més caracteritzava la seua feina. En aquest cas podem veure les tisores com a element característic de la sastreria, tal com es feia antigament.

Font: https://st.depositphotos.com/1015633/1380/i/950/depositphotos_13809802-stock-photo-tailor-shop-sign-scissors.jpg
<http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/184041>

Il·lustració	Text
	<p>Y, a caballo de Bufaldino, Titiritesa y Wendolina se marcharon en busca del Sueño Azul, que estaba en el baúl.</p>
Anàlisi	
<p>La història de les nostres princeses finalitza amb aquesta il·lustració on podem observar com les princeses es tornen a pujar a Bufaldino, i podem observar com miren cap al progrés, amb una il·lustració que no està acabada i que ens recorda que això tampoc s'ha acabat. I a l'altra banda de la imatge, just baix del text situat a l'esquerra podem trobar un arbust amb fruits de color roig.</p> <p>Seqüència: Les branques de l'arbust puguen al text que ens duu a les potes de l'ase i a les princeses.</p>	<p>Veu narrativa: El/la narrador/a es troba en tercera persona i és omniscient, ja que sap tots els detalls de la història i els desplega a mesura que avança el relat. Transmet no només accions sinó també pensaments i sentiments dels personatges, fins i tot també els seus records. Aquest/a narrador/a sol utilitzar la tercera persona i l'hi denomina "extradiegètic" perquè no pertany al món d'allò que es narra (diegesi). Ell/a ens concedeix l'oportunitat de conèixer el destí de les princeses.</p> <p>També s'observa com l'escriptor ha volgut acabar el text amb una rima entre "Azul" i "baúl", dues paraules importants del text, per transmetre vitalitat i divertiment als lectors fins al final.</p> <p>El text ens diu que les princeses marxen per cercar el seu somni.</p>

Relació text-imatge

En aquestes dues imatges comencem la lectura amb el text que apareix a la pàgina de l'esquerra, continuant sent complementada per la il·lustració, ja que podem observar com el text és molt breu, però aquesta ens permet saber en quina direcció i com van, acompanyades. Per tant, podem dir que la relació complementària i ampliació ens ha estat fins al final del llibre.

Referències intertextuals

L'arbust ens situa, igual que la resta d'arbres, com el roure que apareix anteriorment que creix en un clima temperat oceànic; o bé de variants fresques, per altitud, del clima mediterrani. Font: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Roure>

Il·lustració	Text
	-
Anàlisi de la il·lustració	Anàlisi del text
Per acabar el llibre, es retorna a les il·lustracions del principi, però aquesta vegada amb una sola fulla. Donant lloc a un sol cor amb una mesura més gran.	
Referències intertextuals	
Aquesta vegada és només un cor que ha estat el resultat de la fusió dels altres dos. Està situat en el centre de les pàgines, amb un grandària més gran que ens transmet valentia, força i poder, com ho han mostrat al llarg de la història les nostres dues protagonistes. Ens mostra com els camins de les persones comencen separats, però som nosaltres els que decidim unir-los i construir un sòl camí.	

Annex 3: Respostes d'alguns/es alumnes

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

Les princeses son molt educades i boniques y sempre son generoses amb totom.

2. Quines tasques realitza una princesa?

Cuinar, netejar, fer els treballs domestics

3. Com vestís una princesa?

Amb un vestido, ~~normalment~~ normalment de color roses o blaus

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Enamorarse d'un príncipe

5. Com acaben els contes de princeses?

Amb beset o el príncipe rescatado a la princesa

6. En qui es casen les princeses?

Amb els príncipes

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

Educades, felices, grages, etc.

2. Quines tasques realitza una princesa?

En les pel·lícules ~~es amanten~~
~~es~~ es queden a casa
fent el que volen

3. Com vestís una princesa?

Un vestit ~~es~~ en ~~es~~ festes.
I normal quan va per casa o per la
calle

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Que els personatges roins la atrapen
i després al final un cavaller
la salva i després els dos es casen.

5. Com acaben els contes de princeses?

Amb un cavaller salvant-la i casant-se
entoe ells.

6. En qui es casen les princeses?

Amb els cavallers que les salven

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

Ser la que sempre la tenen que salvar

2. Quines tasques realitza una princesa?

Lo que vulguen o anar i fer coses més importants, com una reina.

3. Com vestís una princesa?

Amb un vestit i una tiara

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Que pateix perill i un príncep ho que anen a salvar-la.

5. Com acaben els contes de princeses?

Amb un príncep que la salva i es acaben casant.

6. En qui es casen les princeses?

Amb els prínceps.

Però totes eiles coses no tindrien perquè se així.

PREGUNTES PRÈVIAS

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

Depèn. Si es de un conte normalment son molt delicades, cuidades i en bona educació. Si son princeses de veritat son com una persona normal però molt riques i també son infant pises i mal educades/malcriades.

2. Quines tasques realitza una princesa?

Com son molt riques poden fer lo que vullguen:

- Dormir.
- Ballar.
- Llegir.
- Cuidar animals.
- Cantar.

3. Com vestís una princesa?

Les de contes: amb vestits rosa o colors "femenins".

Les de veritat son més caçetes.

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Primer canta i es fa la delicada, guapa y brügil.
Després coneix a un príncep i es casen.

5. Com acaben els contes de princeses?

Sempre "que somieron perdicos y vivieron felices"
(en un final feliz).

6. En qui es casen les princeses?

En prínceps o cavallers. Lo que indica que
eixos contes son homogòbics i masculistes.

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

educada i pija

2. Quines tasques realitza una princesa?

comportarse i ser educada

3. Com vestís una princesa?

amb un vestit rosa i uns tacons de cristal

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

probar al seu príncep i casar-se

5. Com acaben els contes de princeses?

Feliços

6. En qui es casen les princeses?

Amb un príncep

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

El de ser guapa i educada.

2. Quines tasques realitza una princesa?

Parlar amb els animals.

3. Com vestís una princesa?

En vestits i tiarres

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Se'n engañada i la salva un home

5. Com acaben els contes de princeses?

Amb la princesa casanse

6. En qui es casen les princeses?

En homes/prnceps

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

~~És educada~~ La majoria de les princesses són educades, netes i ordenades. (I riques)

2. Quines tasques realitza una princesa?

La majoria de vegades no fan res, però per exemple la cenicienta ~~se~~ neteja la casa de les seues germanastres.

3. Com vestís una princesa?

Una princesa vestís amb vestits.

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Té un problema i el príncep la rescata.

5. Com acaben els contes de princesses?

Normalment les princesses ~~se~~ fan ~~els~~ tot per el xic que li agrada.

6. En qui es casen les princesses?

Amb els prínceps.

PREGUNTES PRÈVIAS

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

que algunes, les creïdes son ptes, pero si no son creïdas, solen ser amables o nobles.

2. Quines tasques realitza una princesa?

Anar a events importants, donar discursos, preparar-se per al tron.

3. Com vestís una princesa?

Normalment ~~en~~ en un vestit, pero si els seus pares la deixen, com vol

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Es que la sequestran o li fan algos mals i el príncep va i la salva i després es casen.

5. Com acaben els contes de princeses?

En un príncep i es casen.

6. En qui es casen les princeses?

Els prínceps.

PREGUNTES PRÈVIAS

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

~~Mmmmm~~ Crec que son educades, ~~sempre fan les~~
netes, sempre estan magrelletes...

2. Quines tasques realitza una princesa?

~~Neteja~~
treballs domèstics: cuinar, netejar...

3. Com vestís una princesa?

Amb un vestit però crec que de venien
vestirse ~~en~~ si volen en pantalons
camiseta... en pantalons curts

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

~~Sempre netegen per les fites~~
Quasi sempre moren i el salben
els prínceps.

5. Com acaben els contes de princeses?

~~casen~~ Normalment es casen.

6. En qui es casen les princeses?

En prínceps.

PREGUNTES PRÈVIES

1. Quins comportaments o rols té una princesa?

Molt fina Molt contentes
Molt clàssiques.

2. Quines tasques realitza una princesa?

Posar-se guapa.

3. Com vestís una princesa?

Amb un vestit amb tacons
collars

4. Quina és la trama de la història d'una princesa?

Que se es besa amb un príncep i
es casa

5. Com acaben els contes de princeses?

Molt felices amb un príncep o un beso

6. En qui es casen les princeses?

Amb els prínceps